

व्यक्तिमत्त्व विकास

यशोमंदिर

मंगेश विठ्ठल कोळी

यश

वेद..

चारित्र्य..

स्वतःची ओळख..

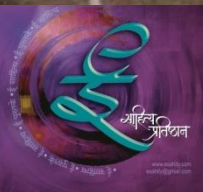
सचोटी, कष्ट..

जिद्द, प्रामाणिक प्रयत्न..

आत्मविश्वास

एकाग्रता..

कवितासागर प्रकाशन

यशोमंदिर

व्यक्तिमत्व विकास

यशोमंदिर

मंगेश विठ्ठल कोळी

कवितासागर प्रकाशन

02322 - 225500, 09975873569

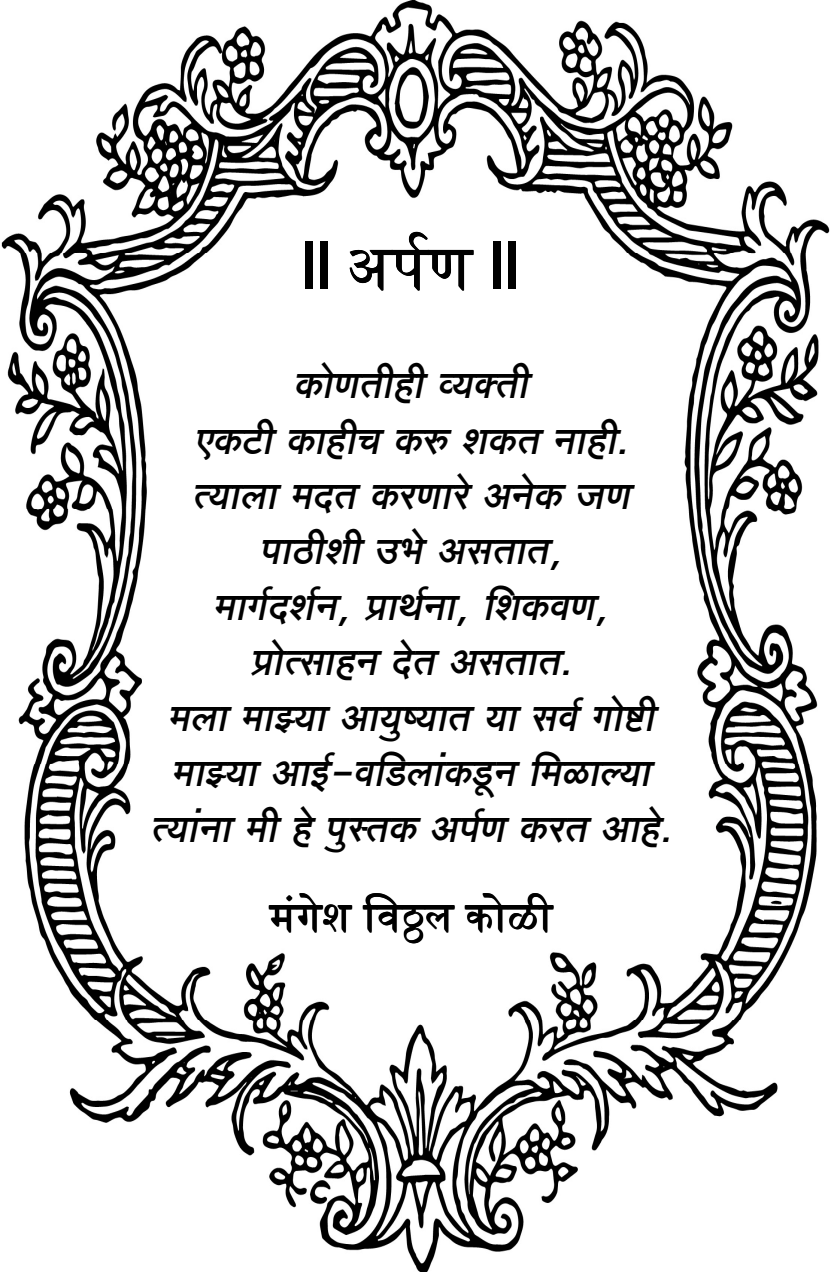
www.KavitaSagar.com

व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

KavitaSagar

कवितासागर

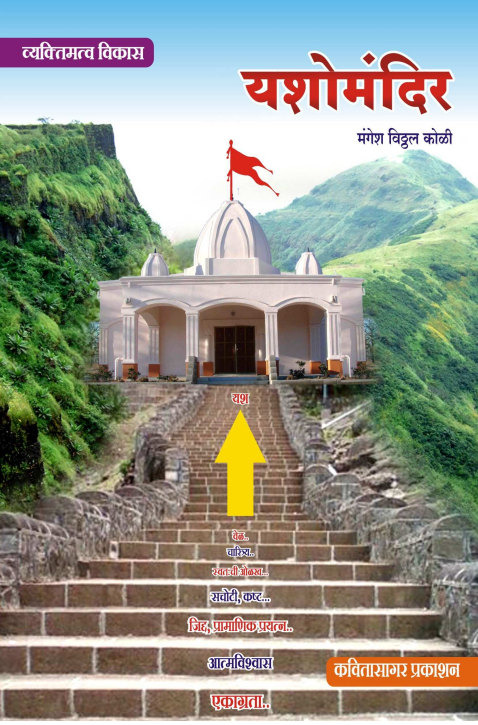
- Registered with the **International ISBN Agency, London, UK** and The Government of India, Ministry of Human Resource Development, New Delhi
- Title - **Yashomandir (यशोमंदिर)**
- Author - **Mangesh Vitthal Koli (मंगेश विठ्ठल कोळी)**
रूपा निवास, पुष्पक चित्रमंदिरच्या मागे, गणेशनगर, शिरोळ - 416103,
तालुका - शिरोळ, जिल्हा - कोल्हापूर, महाराष्ट्र
संपर्क : 9028713820, mangeshvkoli@gmail.com
- Year of Publication - **eBook - September 05, 2015 (सप्टेंबर 05, 2015)**
- **pBook - September 12, 2015 (सप्टेंबर 12, 2015)**
- Edition's - **First (प्रथम आवृत्ती)**
- Volume - **One (खंड पहिला)**
- Price - **Rs. 75 /- (मूल्य 75/- रुपये)**
- Subject - **Personality Development (व्यक्तिमत्व विकास)**
- Language - **Marathi (मराठी)**
- Total **68 Pages** including covers.
- **Copyright © Mangesh Vitthal Koli मंगेश विठ्ठल कोळी** All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the copyright holder. Only the publisher can export this edition from India. Due care has taken to ensure that the information provided in this book is correct. However, the publishers bear no responsibility for any damage resulting from any inadvertent omission or inaccuracy in the book.
- Published in India in 2015 by - **Dr. Sunil Patil (डॉ. सुनील पाटील)**
On Behalf of **KavitaSagar Publication (कवितासागर प्रकाशन)**
Jaysingpur - 416101, Taluka - Shirol, District - Kolhapur, Maharashtra, India
02322 - 225500, **9975873569, sunildadapatil@gmail.com, www.KavitaSagar.com**
- Typesetting by - **Dhudat Desktop Publishing Center**
- Cover Design by - **Shrikant Shinde (श्रीकांत शिंदे)**
- Printed and Bound in India by - **KavitaSagar Printing Services**
- **Views expressed** in this book are **entirely** those of the respective **Authors** and do not represent the opinions or thoughts of the **Publisher**

॥ अर्पण ॥

कोणतीही व्यक्ती
एकटी काहीच करु शकत नाही.
त्याला मदत करणारे अनेक जण
पाठीशी उभे असतात,
मार्गदर्शन, प्रार्थना, शिकवण,
प्रोत्साहन देत असतात.
मला माझ्या आयुष्यात या सर्व गोष्टी
माझ्या आई-वडिलांकडून मिळाल्या
त्यांना मी हे पुस्तक अर्पण करत आहे.

मंगेश विठ्ठल कोळी

दर्पण...

आज जगात सर्वाधिक तरुण भारत देशात आहेत असं म्हटलं जातं. एकूण लोकसंख्येच्या 50% हून अधिक संख्या युवकांची आहे या हिशोबाने सुमारे 65 कोटी तरुण आज आपल्या देशात आहेत. म्हणजे केवढी मोठी प्रचंड संपत्ती आपल्याकडे आहे व ही बाब खरोखरच अभिमान बाळगण्यासारखी आहे.

पण आता दुसरी बाजू आहे आणि ती गांभीर्याने विचार करावयास लावणारी आहे. कारण भारत देश सोडतांना ब्रिटीश गव्हर्नर लॉर्ड माउंटबेटन यांनी म्हटलं होतं - 'India is not a nation but it is only a population.' भारतीय संख्येला हिणवणारा यातील गर्भितार्थ लक्षात घेऊन प्रत्येक सुबुद्ध भारतीयानं माउंटबेटनच्या नावानं बोट न मोडता भारतीय लोकसंख्येला गुणवत्तेचं परिणाम कसं देता येईल याचा विचार व सक्रीय प्रयत्न करण्याची आवश्यकता आहे. जसं अग्नी हे दुधारी शस्त्र आहे. अग्नीवर स्वयंपाकही होतो व अग्नीनं सर्व कांही भस्मसातही होतं.

यशोमंदिर

सारांश आज असलेली तरुणांची फौज गुणवत्तापूर्ण कशी होईल या दृष्टीनं प्रयत्नांची नितांत गरज आहे. या प्रचंड शक्तीला विधायक वळण दिल्यास भारत देशाच्या प्रगतीस हे तरुण निश्चित हातभार लावू शकतात आणि त्यांच्या हाती नको तो झेंडा आल्यास देश रसातळाला जावू शकतो हा धोका जाणकारांनी लक्षात घ्यायला हवा.

आणि हे महत्वपूर्ण कार्य 'आपलं करिअर' हे साप्ताहिक प्रामाणिकपणे गेली काही वर्षे इमाने इतबारे करित आहे हे महाराष्ट्राचं सौभाग्य आहे. एखाद्या दीपस्तंभाप्रमाणे हे कार्य आहे. भरकटलेल्या कोटी कोटी तरुणांना योग्य दिशा दर्शनाचं अत्यंत महत्वपूर्ण काम या साप्ताहिकातील तरुण लेखक मंडळी करित आहेत.

या लेखक मंडळीत श्री. मंगेश विठ्ठल कोळी या तरुण समुपदेशकाचं काम अत्यंत स्पृहणीय असं आहे. तरुणांना योग्य त्या ध्येयाचा ध्वज दाखवणं हे खरतरं आज घडीला सर्वात महत्वाचं काम आहे. लाखोनी सुशिक्षित युवक पदवीधर होतांना दिसत आहेत. 10वी / 12वी नंतर वेगवेगळे कोर्सेस घेत आहेत.

पण या शिक्षणानंतरही त्यांची दमछाक होत आहे. हे तरुण भविष्याच्या चिंतेनं ग्रासले आहेत. साहजिकच त्यांना मानसिक ताण येत आहे, मग हे तरुण निराशेच्या आहारी जातांना दिसत आहेत. काहींनी तर आत्महत्येपर्यंत मजल मारली आहे. पण यात खरोखरचं त्यांचा दोष आहे काय? आणि हे अवघड शिवधनुष्य 'आपलं करिअर' पेलत आहे. वेळोवेळी श्री. मंगेश कोळी यांनी आपल्या लेखांद्वारे तरुणांना वैचारिक व मानसिक बळ देण्याचं काम केलं आहे.

या दृष्टीनं या पुस्तिकेतील लेखांचा विचार केल्यास खरोखरचं अभिमाननं ऊर भरून यावा अशी ही कामगिरी आहे. मलातर एक असे चित्र रेखाटावे वाटते की, एक सुंदर हिरवीगार टेकडी आहे. त्यावर एक टुमदार मंदिर आहे. या मंदिरावर एक ध्वज फडफडत आहे आणि त्या ध्वजावर लिहिलंय 'यशोमंदिर' आणि या टेकडीला ज्या आखीव, रेखीव, घोटीव पाय-या आहेत त्यावर लिहिलंय; 'थोडक्यात', 'स्वतःसाठी', इत्यादी पासून ते 'नारीशक्ती', 'गैरसमज', 'सुधारणा', 'वेळ', 'अहंकार', 'चारित्र्य', 'स्वतःची ओळख', 'आत्मविश्वास वाढविण्यासाठी', 'यशस्वी होण्यासाठी', 'एकाग्रता', चांगले यश प्रयत्नाने मिळते इत्यादी इत्यादी...

अशा एक दोन नव्हे तर जवळ जवळ 29 सुंदर पाय-या आहेत. आपल्या लक्षात आलचं असेल की या पाय-या म्हणजे दुसरं तिसरं कांही नसून या छोटेश्यानी पुस्तकातील लेख आहेत.

हे पुस्तक वाचून; झोपलेला प्रत्येकजण जागा होईल. जागा झालेला उठून बसेल. उठून बसलेला उभा राहिल व उभा राहिलेला पळायला लागेल आणि हा प्रत्येक जण त्याच्या यशोमंदिरावर चढल्याशिवाय राहणार नाही.

अगदी लहान वयात महान चिंतन करणा-या 'मंगेशना' लाख-लाख शुभेच्छा. आणि अशा अनेक मंगेशना उभं करणा-या, प्रकाश झोतात आणणा-या डॉ. सुनील पाटलांनाही खूप खूप शुभेच्छा!

- बी. बी. गुरव, सेवा निवृत्त प्राचार्य
एम. जी. शहा विद्यामंदिर, बाहुबली
02322 - 224161, 9421287107

माझं मन सांगतय... अर्थात मनोगत

व्यक्तीमत्व विकास आपल्या सर्वांच्या परिचयाचा असणारा शब्द आहे. परंतु व्यक्तीमत्व विकास म्हणजे नक्की काय? असा प्रश्न बऱ्याच जणांना भेडसावत असतो. लहानपणापासून ऐकत आलो, जर तुला मोठे व्हावयाचे असेल तर व्यक्तीमत्व विकास ही फार महत्वाची गोष्ट आहे. एकदा मी आणि माझे आई-वडिल सहज गप्पा करत बसलो होतो तेव्हा माझ्या वडिलांनी व्यक्तीमत्व विकासाची सविस्तर माहिती समजावून सांगितली आणि त्यातून मला व्यक्तीमत्व विकास यावर लिहिण्याची कल्पना सुचली.

व्यक्तीमत्वाचा अभ्यास करताना माझ्या असं लक्षात आलं की, व्यक्तीमत्व ही गोष्ट एकाच घटकापुरती मर्यादित नाही. अनेक घटकांचा समावेश असलेली ही गोष्ट पहावी तितकी साधी सोपी नाही. आपल्या मराठीमध्ये एक छान म्हण आहे ती म्हणजे, 'व्यक्ती तितक्या प्रवृत्ती' आणि हे खरे देखील आहे. त्याचप्रमाणे प्रत्येक व्यक्तीचा विकास हा वेगवेगळ्या घटकांनी बनलेला असतो. प्रत्येकाची व्यक्तीमत्वाबद्दलची व्याख्या वेगळी आहे. मी तुम्हाला एक छानसं उदाहरण सांगतो. एकदा एक शिष्य त्यांच्या गुरुजींना भेटतो आणि व्यक्तीमत्वाची नेमकी व्याख्या काय असा प्रश्न विचारतो. तेव्हा त्याचे गुरुजी त्याला एक लाल रंगाचा चमकदार तुकडा हातात देतात आणि सांगतात की तु हा तुकडा घेवून बाजारात जा आणि त्याची किंमत करून घे. परंतु एक लक्षात ठेव की, हा तुकडा कोणालाही विकायचा नाही. तो ठिक आहे असं म्हणून तेथून बाहेर पडतो. काही अंतर चालून पुढे गेल्यावर त्याला एक बटाटे विकणारा भेटतो. त्या बटाटे विणाऱ्याच्या समोर तो लाल रंगाचा तुकडा धरतो आणि किंमत विचारतो. तेव्हा तो बटाटे विकणारा त्याला सांगतो एक पिशवी भरून बटाटे घेवून जा आणि तो

तुकडा मला दे. तेव्हा तो शिष्य सांगतो गुरुजींनी विकायचं नाही. असे सांगून तो शिष्य तुकडा घेवून पुढे चालत जातो. पुढे त्याला एक सफरचंद विकणारा भेटतो. त्या सफरचंद विणाऱ्याच्या समोर तो लाल रंगाचा तुकडा धरतो आणि त्याची किंमत विचारतो. तेव्हा तो त्याला सांगतो एक डझन सफरचंद घेवून जा आणि तो तुकडा मला दे. तेव्हा तो शिष्य सांगतो गुरुजींनी विकायचं नाही; असे सांगून तो पुढे चालत राहतो. काही अंतर चालून गेल्यानंतर त्याला एक सोनाराचे दुकान दिसते. त्या सोनाराच्या समोर तो लाल रंगाचा तुकडा धरतो आणि त्याची किंमत विचारतो. तेव्हा तो त्याला सांगतो मी तुला दहा हजार रुपये देतो, तो तुकडा मला दे. तेव्हा तो शिष्य सांगतो गुरुजींनी विकायचं नाही असे सांगून नक्की हा तुकडा आहे तरी काय? असा विचार करत पुढे जात असताना त्याला हिऱ्याचा व्यापारी दिसतो मग त्याच्याही समोर तो लाल रंगाचा तुकडा धरतो आणि त्याची किंमत विचारतो. तेव्हा तो त्याला सांगतो एक लाख रुपये देतो, तो तुकडा मला दे. तेव्हा तो शिष्य सांगतो गुरुजींनी विकायचं नाही असे सांगून पुढे काही अंतर चालून गेल्यावर त्याला एक माणूस दिसतो. त्याच्या समोर तो लाल रंगाचा तुकडा धरून त्याची किंमत विचारतो. तो व्यक्ती त्या लाल तुकड्याला हातात घेतो आणि स्वतःच्या खिशातला रुमाल काढून जमीनीवर पसरवितो त्या तुकड्याला त्यावर ठेवतो आणि त्याच्या पाया पडतो. तेव्हा त्या शिष्याला काही सुचत नाही तो त्याला विचारतो याची किंमत काय आहे. तेव्हा तो सांगतो याची किंमत मी काय करणार जगातील सगळ्या गोष्टी एका बाजूला आणि ही वस्तू एका बाजूला ठेवली तरी सुद्धा याची किंमत होणार नाही हा तर अनमोल आहे याची कोणीही किंमत करू शकणार नाही.

हे ऐकल्यावर तो शिष्य खाडकन उठतो तो तुकडा हातात घेतो आणि धावत-धावत गुरुजींच्या जवळ येतो. आणि गुरुजींना विचारतो नक्की ही वस्तू काय आहे? हा कशाचा तुकडा आहे? गुरुजी त्याला विचारतात तु कोणा-कोणाला

यशोमंदिर

याची किंमत विचारली आहेस? तेव्हा तो शिष्य सर्व घडलेल्या घटना सांगतो. ते ऐकून गुरुजी त्याला सांगतात. तु ज्याना ज्याना भेटलास त्यांच्या त्यांच्या दृष्टिकोनातून त्यांनी किंमत केली. त्यावरून तु एक गोष्ट लक्षात ठेव की आपण एखाद्या वस्तुकडे किंवा व्यक्तीकडे ज्या दृष्टिकोनातून पाहतो तेवढी त्याची किंमत असते. व्यक्तीमत्व विकासामध्येसुद्धा असेच आहे. आपण ज्या पद्धतीने विचार करतो त्याच पद्धतीने आपण घडत असतो. चांगले व्यक्तीमत्व घडवायचे असेल तर स्वतः च्या विचारांची पातळी वाढवायला हवी. व्यक्तीमत्व विकास पुस्तक मालेतील पहिले पुस्तक यशोमंदिर आपल्या हाती देताना मला खूप आनंद होत आहे. यशाच्या मंदिरापर्यंत पोहचण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या छोट्या-छोट्या पायऱ्या या पुस्तकामध्ये कमीत कमी शब्दामध्ये आणि खूप मोठा मतितार्थ दडलेला आपणास वाचताना जाणवेल. जीवनातील यशाच्या मंदिरापर्यंत पोहचण्यास या पायऱ्या जरूर उपयोगी पडतील असं मला वाटत आहे.

यशोमंदिर या व्यक्तिमत्व विकास विषयक पुस्तकास बी. बी. गुरव यांनी प्रस्तावना लिहून दिली आणि डॉ. सुनील दादा पाटील यांनी तत्परतेने माझ्या इच्छेनुसार यशोमंदिर हे पुस्तक प्रकाशात आणले... त्यांचा या कार्याचा व्याप व सततचे परिश्रम याला कारणीभूत असून त्यांना मी शतशः धन्यवाद देऊन आभार मानतो. तसेच ज्ञात अज्ञातांकडून मिळालेले प्रत्यक्ष - अप्रत्यक्ष सहकार्यही तेवढेच मोलाचे समजून त्यांनाही धन्यवाद देतो व त्या सर्वांचे मी मनःपूर्वक आभार मानतो.

- मंगेश विठ्ठल कोळी

रूपा निवास, पुष्पक चित्रमंदिरच्या मागे, गणेशनगर, शिरोळ - 416103,

तालुका - शिरोळ, जिल्हा - कोल्हापूर, महाराष्ट्र

संपर्क : 9028713820, mangeshkoli@gmail.com

व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

अनुक्रमणिका...

1. थोडक्यात
2. थोडंस स्वतःसाठी
3. सामना
4. स्पर्धा आणि इर्षा
5. नारीशक्ती
6. गैरसमज
7. सुधारणा हवी
8. वेळ
9. सहकार्य
10. ऋणानुबंध
11. अडचण
12. इच्छाशक्ती
13. इतरांकडे पाहण्याचा दृष्टीकोन
14. योग्य निर्णय
15. अहंकार
16. चारित्र्य
17. द्विधा मनःस्थिती
18. कामाशी प्रामाणिक
19. यश - अपयश
20. स्वतःची ओळख
21. नशीबवान
22. जीवनात पुढे काय?
23. परीक्षा
24. कौशल्याचा विकास कसा कराल?
25. सुट्टीत कौशल्यांचा विकास करा
26. यशस्वी होण्यासाठी
27. आत्मविश्वास वाढविण्यासाठी
28. मन एकाग्र करण्यासाठी
29. चांगले यश हे नेहमी प्रयत्नांनी मिळते

१. थोडक्यात

‘थोडक्यात’ या शब्दाला आपल्या जीवनामध्ये खूप महत्त्व आहे. दररोज आपण सकाळी उठल्यापासून ते रात्री झोपेपर्यंत ज्या काही गोष्टी करणार आहोत, त्याचे थोडक्यात नियोजन करतो आणि असे केलेले नियोजन आपल्या दिवसाच्या कामाची दिशा ठरविते. आपण दररोज किंवा काही दिवसात, महिन्यात किंवा वर्षात ज्या गोष्टी आपल्याला मिळवायच्या आहेत किंवा एखादे ठरविलेले ध्येय गाठायचे असेल तर आपण त्याचे थोडक्यात नियोजन केले पाहिजे आणि त्या पध्दतीचे आपले शिक्षण, व्यवसाय किंवा नोकरी आपल्याला करता आली पाहिजे. थोडक्यात आपणाला लागलेली कोणतीही छोटी सवय आपले ध्येय पूर्ण करण्यासाठी यशाचा मार्ग किंवा जीवन यशस्वी बनविण्याचा राजमार्गसुध्दा बनू शकते.

आपण नेहमी इतरांसोबत जे काही वागतो, बोलतो, सांगतो हे थोडक्यात असावं आणि प्रभावी असावं, उगाचच वायफळ बोलणाऱ्यांची संख्या आपल्या समाजात खूप असल्याचे आपल्याला पहावयास मिळते. काही व्यक्ती तर बोलत असताना उगाचच तेल-मीठ लावून छोटी गोष्ट लांबलचक करून बोलतात आणि अशा व्यक्ती कधीही जीवनात यशस्वी होत नाहीत. थोडक्यात, आपण जे बोलतो त्यावर आपलं नियंत्रण असायला हवे आणि आपण काय बोलतो, कुठे बोलतो आणि कोणासमोर कोणता विषय बोलायचा हे ज्या व्यक्तीला समजले आहे, तो व्यक्ती कमी वेळात जास्त यशस्वी होतो.

बिल गेट्स तर म्हणतात कि अवघडात अवघड काम मी नेहमी आळशी किंवा वायफळ गप्पा करणाऱ्या माणसांना सांगतो. कारण त्यांच्याकडे अनेक साधे-सोपे उपाय असतात आणि त्याचा नेहमी मला चांगला फायदा होतो. अनेक व्यक्ती वायफळ बोलतात. परंतु ज्या व्यक्ती ते शांतपणे आणि थोडक्यात समजून घेतात, त्या व्यक्ती यशस्वी होतात. नेहमी एक लक्षात ठेवा की आपण जे काही करतो, त्याचा गाजावाजा करत बसू नका. तो आपोआपच होतो. आपण जे शिक्षण घेतो, व्यवसाय किंवा नोकरी करतो, तिकडे आपले मत हे नेहमी शांत आणि थोडक्यात मांडले पाहिजे आणि वायफळ बोलण्यापेक्षा आपल्या ध्येयाकडे लक्ष दिले पाहिजे. आयुष्य खूप सुंदर आहे आणि आपल्याला ते आणखीन सुंदर बनवायचे आहे हे नेहमी लक्षात ठेवा.

व्यक्तिमत्त्व विकास सिरीज

२. थोडसं स्वतःसाठी

आपल्या सर्वांची एक दैनंदिनी ठरलेली असते. आपण दिवसभरातील बहुतेक वेळ हा इतरांसाठी खर्च करतो म्हणजे आपण करीत असलेली नोकरी, व्यवसाय, शिक्षण, आपले कुटुंब, मित्र परिवार आणि समाज इ. साठी करतो. सकाळी उठल्यापासून रात्री झोपेपर्यंतची दैनंदिनी बहुतेक ठरवलेलीच असते. सकाळी आठ वाजता नाष्टा, नऊ वाजता ऑफिससाठी धावपळ दहा ते सहा ऑफिसनंतर शॉपिंग करणे, एखाद्या मित्र-नातेवाईक यांना भेटणे, नंतर जेवणे आणि झोपणे, बऱ्याच व्यक्तींची या प्रकारची दिनचर्या असते. जरा आपली स्वतःची कालची दिनचर्या आठवून पहा.

झोपेव्यतिरिक्त आपण एकदम रिकामे होता का? नक्कीच आपले उत्तर नाही असेच असेल. आपल्यापैकी बहुतेकजण सतत काही ना काही करत असतात. एक मिनीटही रिकामे बसणे त्यांना पटत नाही. अशा व्यक्तींकडे रिकामा वेळ नसतो किंवा त्यांना बोअर होणे आवडत नाही. थोडा वेळ जरी बसलो तर बोअर होते. खरं तर आपल्या आयुष्यात करण्यासाठी एवढे सारे असताना आपण रिकामे बसणे हे जबाबदार व्यक्तींना पटत नाही. त्या नेहमी कार्यरत असतात. परंतु आळशी व्यक्ती ह्या नेहमी इतरांना काम सांगून स्वतः निवांत बसतात.

आपण आपल्या दैनंदिनीमध्ये स्वतःकडे किती लक्ष देतो हेही खूप महत्त्वाचे असते. आपण जर या धावपळीच्या दुनियेत टिकून रहायचं असेल तर प्रथम स्वतःकडे आपण स्वतःबद्दल सकारात्मक असले पाहिजे. आपल्या अंगभूत गुणांची ओळख असली पाहिजे आणि ज्या गोष्टी आपण सहज करू शकतो, त्या नेहमी चांगल्या आणि उत्कृष्ट करावे आणि ज्या गोष्टी आपल्याला येत नाहीत अशा आपण शिकण्याचा प्रयत्न करायला हवा. नेहमी एखादे अवघड काम करत असताना आपला दृष्टीकोन चांगला ठेवून करायला हवे. "जशी दृष्टी तशी सृष्टी" असे म्हटले जाते ते खरोखरच योग्य आहे. आपण करीत असलेल्या प्रत्येक कामाची जबाबदारी स्वतः घ्यायला शिका. एखाद्या कामात यश किंवा अपयश आले तरी स्वतः त्याची जबाबदारी घ्या. अपयश आले म्हणून त्याचे खापरही दुसऱ्यांवर फोडू नका. त्याचा अभ्यास करा आणि चुका सुधारा. आपल्याला लागलेली सतत कामाची सवय ही सुध्दा काही काळानंतर धोकादायक होवू शकते. त्यामुळे आपण दैनंदिनीमधील थोडासा वेळ स्वतःसाठी राखून ठेवा आणि स्वतःची प्रगती करा.

३. सामना

आपल्या प्रत्येकात एक हुशार, चाणक्य, बुद्धीवंत, जाणकार किंवा जिनीयस दडलेला असतो. आणि तो सांगत असतो की, तुम्ही स्वतःच आहात तुमच्या जीवनाचे शिल्पकार! आपण स्वतःचे करिअर घडवतो. त्याला आकार देतो याचा अर्थ असा की, प्रत्येकजण हा जन्मापासूनच हुशार असतो फक्त काही परिस्थितीशी सामना करणे किंवा काही तरी घडल्याने, काही अडथळे आल्याने जीवनाची घडी विस्कटते आणि मग सारेजण जिनीयस ठरत नाहीत. आपल्या पैकी थोडेच जिनीयस ठरतात, चमकतात. तुम्ही वा आपणासारखेच खरं तर जिनीयस बनू शकतो. जग फार थोड्या लोकांनाच जिनीयस म्हणून मान्यता देत अस का होत? कारण असे जिनीयस व्यक्ती हे आपल्या जीवनातील प्रत्येक परिस्थितीचा शांत आणि धैर्याने सामना करतात आणि ते यशस्वी होतात.

“जीवनातील प्रत्येक परिस्थितीचा सामना करताना येणारा प्रत्येक क्षणाचा, प्रत्येक वेळेचा वेगळा अनुभव आपले जीवन यशस्वी करतो.”

आपण मानव म्हणून जन्माला येतो, जगतो, शिकतो अनुभव घेतो, धडपडतो, येणाऱ्या प्रत्येक परिस्थितीला आपण कशा पध्दतीने सामोरे जातो त्या पद्धतीचे आपण बनत जातो. काही वेळा खूप आनंदी होतो, तर काही वेळा दुःखी होतो. सुख दुःखाचे एकत्रीकरण म्हणजे आपल आयुष्य होय. परंतु कोणत्याही परिस्थितीचा आपण सामना करण सोडत नाही. कारण एकच की, मला काहीतरी करून दाखवायच आहे. मला काही तरी बनायच आहे. पण हे काही तरी आपल्या जीवनात कधीच संपत नाही. आयुष्यातील प्रत्येक परिस्थिती, प्रत्येक क्षण हा नेहमी बदलत असतो. परंतु सामना करण, सामोरे जाण काही थांबत नाही आणि त्यातून येणारे वेगवेगळे अनुभव वाढतच जातात.

प्रत्येक परिस्थितीत येणारा अनुभव हा मागच्या अनुभवापेक्षा नेहमीच वेगळा असतो. यातूनच माणसाला आपल्या जीवनातील वेगवेगळ्या परिस्थितीस सामोरे जाण्याची, सामना करण्याची सवय लागते. आपण एक गोष्ट नेहमी लक्षात ठेवली पाहिजे की, “काल जे होतं ते आज नाही आणि आज जे आहे ते उद्या असणार नाही” म्हणूनच आजच काय जगायच आहे, मिळवायच आहे ते आजच मिळवा. उद्या

व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

तुम्हाला गेलेली वेळ, परिस्थिती परत येणार नाही. उद्या तुमची वाट पाहणारी कोणी दुसरीच परिस्थिती असेल आणि त्याही परिस्थितीचा तुम्हाला सामना करायचा आहे.

आज आपल्याला कोणी विचारल की पुढच्या काही दिवसात तु काय करणार आहेस? तेंव्हा आपण सहजच नियोजन सांगतो. परंतु, त्या दिवसात आपण ते करतोच अस क्वचितच घडत कारण अचानक आपले नियोजन कोलमडते. आणि आलेल्या परिस्थितीची सामना करणच फक्त आपल्या हातात असतं. त्यामुळे जसजशी परिस्थिती निर्माण होईल तसतस आपण जगल पाहिजे. भविष्याचा जास्त विचार न करता वर्तमानात ज्या कृती आपण करतो. त्याकडे लक्ष द्या त्याचा सामना करा. मग पहा की, आपल भविष्य आपोआपच सुंदर होईल.

“YOUR **FUTURE** IS CREATED BY WHAT
YOU DO **{ TODAY }**
NOT **{ TOMORROW }**”

४. स्पर्धा आणि इर्षा

स्पर्धा आणि इर्षा हे दोन शब्द प्रत्येक मानवाच्या जीवनातील प्रमुख भूमिका बजावणारे शब्द आहेत. आपण प्रत्येक दिवस, प्रत्येक क्षण या दोन शब्दांनी जगत असतो. या दोन्ही शब्दांमध्ये छोटसा फरक आहे. हाच फरक आपण समजून घेवून जगायला पाहिजे. आपण जे शिक्षण घेतो, जो व्यवसाय करतो किंवा कोठेतरी नोकरी करतो तिकडे आपल्याला नेहमी स्वतःशी स्पर्धा करता आली पाहिजे. ज्या व्यक्ती स्वतःशी स्पर्धा करतात त्या नेहमी सकारात्मक आणि शांत राहून निर्णय घेतात. एखादे काम ते चांगल्या पद्धतीने करू शकतात असा त्यांना विश्वास असतो, परंतू इर्षा करणाऱ्या व्यक्ती नकारात्मक दृष्टीकोन, वायफळ बडबड, हाती घेतलेले काम पूर्ण न करता दुसऱ्या कामास सुरुवात करणे किंवा एखादे काम फक्त आणि फक्त मीच करू शकतो. अशा प्रकारचा अहम् या व्यक्तींमध्ये भरपूर प्रमाणात आपणास पहावयास मिळतो.

ज्या व्यक्ती एखादे काम, व्यवसाय किंवा एखाद्या कंपनीमध्ये काम करत असताना स्वतःशी स्पर्धा करतात त्या व्यक्ती आपल्या बरोबरच्या व्यक्तींना किंवा कंपनीला खूप मोठं करू शकतात. परंतू इर्षा, अहम्, मी पणा असणाऱ्या अशा व्यक्ती ह्या स्वतःला, समाजाला, व्यवसायाला किंवा एखाद्या कंपनीला आघात पोहचवू शकतात. अशा व्यक्ती स्वतःच्या कामाची कोणतीही जबाबदारी न घेता नेहमी दुसऱ्यांवर सोपवण्याचा प्रयत्न करतात. पण आपण एक नेहमी लक्षात ठेवले पाहिजे कि, 'काम हे काम असतं, प्रत्येक कामामधून आपण खूप काही नवनवीन गोष्टी शिकू शकतो', त्यामुळे दिलेले काम, जबाबदारी पूर्ण पार पाडली पाहिजे.

करिअरच्या दृष्टीकोनातून विचार केला तर आपण नेहमी इतरांशी स्पर्धा करतो. परंतू ज्या व्यक्ती स्वतःशी स्पर्धा करतात त्या यशस्वी होतात. या जगात बरीच मंडळी ही दुःखी असण्याचे कारण इतर व्यक्ती किंवा आपल्या जवळची न आवडती व्यक्ती आनंदात असल्याचे पाहून दुःखी होतात. आपण कोणत्याही क्षेत्रात शिक्षण किंवा नोकरी करत असाल त्यातील सर्व गोष्टीं बरोबर स्वतःशी स्पर्धा करून

शिकण्याचा प्रयत्न करा. इतरांशी इर्षा केल्याने त्यामध्ये स्वतःचाही खूप तोटा होतो याकडे लक्ष द्यायला हवे.

नेहमी एक लक्षात ठेवले पाहिजे की, स्पर्धा करायची तर सर्वात प्रथम स्वतःशी आणि मग इतरांशी, समाजाशी करा. परंतू इर्षा करत असताना ती फक्त स्वतःशीच करा इतरांशी नको आणि मग पाहा कि तुम्ही तुमच्या जीवनामध्ये जरूर यशस्वी होवू शकाल.

Success is not the
key to happiness.
Happiness is the key
to success. If you
love what you are
doing, you will be
successful.

---

५. नारीशक्ती

सर्वमंगल मांङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ।
शरण्ये त्र्यंबके गौरि नारायणी नमोऽ स्तुते ॥

प्राचीन काळापासून आपल्या भारतीय संस्कृतीमध्ये स्त्रीला खूप महत्व दिले जाते. कारण निसर्गाने नवनिर्माण करण्यासाठी फक्त स्त्रीची निवड केली आहे. आज आपण पाहतो की एकही क्षेत्र असे उरलेले नाही जिकडे स्त्रीया काम आणि यश मिळवू शकत नाहीत. जेव्हा स्त्रीयांच्या शिक्षणाचा विचार होतो तेव्हा आपल्या सर्वांच्या समोर सावित्रीबाई फुले यांचा आदर्श उभा राहतो. ज्या काळात स्त्रीला फक्त चूल आणि मुल या व्यतीरिक्त काही काम करू दिले जात नव्हते. त्या काळात महात्मा जोतीबा फुले यांनी स्वतःच्या पत्नी सावित्रीबाई फुले यांना शिकविले आणि सर्व समाजातील स्त्रीयांना शिक्षण देण्यास सुरुवात केली.

एक स्त्री शिकली तर ती संपूर्ण कुटुंबाला शिकवते आणि सशक्त बनवते. महात्मा जोतीबा फुले म्हणतात, 'विद्येविना मती गेली । मतीविना निती गेली । नीतीविना गती गेली । गतीविना वित्त गेले । वित्ताविना शुद्र खचले। इतके अनर्थ एका अविद्येने केले।' एक अज्ञानामुळे खूप मोठा अनर्थ घडू शकतो. त्यामुळे त्यांनी स्त्री शिक्षणाला खूप महत्व दिले आहे. आज आपण पाहतो की खुप मोठमोठ्या कंपन्या उभ्या आहेत त्यापैकी ९०% कंपन्यांमध्ये स्त्रीयांचे प्रमुख स्थान आहे. सर्व क्षेत्रात स्त्रीयांनी आपली कार्यक्षमता साध्य केली आहे. मग भारतीय सैन्य दलात असो किंवा बँकेमध्ये, विमान प्रवासामध्ये हवाई सुंदरी पासून ते विमान चालविण्यापर्यंत आज स्त्रीया कार्यरत आहेत. शासनाने सुध्दा स्त्रीयांना समान अधिकार देण्याचा कायदा केला आहे. स्त्री पुरुष समान असे संबोधले जाते. परंतु नारीशक्ती ही नेहमी सर्वश्रेष्ठ असते. आपल्या समाजामधील ज्वलंत विषय स्त्री भ्रूण हत्या आहे. या स्त्री भ्रूण हत्येच्या पाठीमागे पुरुषांपेक्षा स्त्रीयांचा हात जास्त असल्याचे दिसते. एक स्त्री दुसऱ्या स्त्रीला अशी वागणूक का देत आहे? असा प्रश्न सर्वांना पडतो आहे.

मंगेश विठ्ठल कोळी

आपण मुलीच्या जन्माचे स्वागत केले पाहिजे. कारण एक मुलगी कुणाची तरी आई, बहीण, पत्नी असते. आपण जर स्त्री भ्रूण हत्या रोखू शकलो नाही तर आपल्या समस्त मानव जातीचा विनाश होवू शकतो. त्यामुळे स्त्रीभ्रूण हत्या थांबवा. मुलींना चांगले शिक्षण, चांगली वागणूक, चांगले खायला, प्यायला द्यायला हवे. जर एक मुलगी शिकली तर संपूर्ण समाज सुधारतो म्हणूनच शासनाने स्त्री शिक्षणाची चळवळ हाती घेतली आहे. मुलगी शिकली, प्रगती झाली. त्यामुळे आपण समस्त नारी शक्तीचा अभिमान बाळगायला हवा. अनेक ग्रामपंचायती तसेच संस्थांनी मुलगी जन्माला आल्यावर तिचे नावे रकम ठेवून त्या मुलीच्या भविष्याची व्यवस्था केली आहे. अशा संस्था, ग्रामपंचायत यांचेही कौतुक करावे तेवढे थोडेच आहे. समाजातील संस्थांनी असे सहकाराचे हात पुढे करून नारी शक्तीचे हात बळकट करण्याचे कार्य करावे, असे नम्र आवाहन करून त्यांच्या कार्यास शुभ चिंतीतो!

**Success is not final,
failure is not fatal:
it is the courage to
continue that counts.**

Winston Churchill

कवितासागर प्रकाशन, जयसिंगपूर

६. गैरसमज

आपण जीवन जगत असताना दररोज पाहतो की, छोट्याशा गैरसमजुतीमुळे त्याचे परिणाम खूप मोठे झाल्याचे पाहतो. गैरसमज या शब्दामुळे आज खूप मोठे नुकसान होत चाललेले आपणास दिसते. ज्या वाईट कृती या समाजामध्ये घडत आहेत, त्या कृतीला भरपूर प्रमाणात गैरसमज हाच कारणीभूत असल्याचे पहावयास मिळेल.

माणूस हा दुःखी, असमाधानी असण्याचे मुख्य कारण गैरसमजच आहे. आपण पाहतो कि ज्या व्यक्ती नकारात्मक दृष्टीकोन ठेवून जीवन जगत असतात, त्यांच्यामध्ये गैरसमज भरपूर असल्याचे दिसते. अशा व्यक्ती ह्या नेहमी इतरांचे चांगले पाहून स्वतः दुःखी, असमाधानी असतात.

संत तुकारामानी खूप छान वाक्य सांगितले आहे. तुकाराम महाराज म्हणतात की, माणूस हा इतरांकडे म्हणजेच इतरांची प्रगती, इतरांचे चांगले चाललेले पाहतो आणि स्वतःला दोष देतो, नकारात्मक दृष्टीकोनाने पाहतो. त्यामुळे तो दुःखी असतो. जेव्हा तो स्वतःमधील सुप्त गुणांचा वापर हा जीवन जगण्यासाठी करेल, जीवनाकडे सकारात्मक दृष्टीने पाहू शकेल, तेव्हा तो आनंदी आणि समाधानी होईल.

आपण निवडलेली करिअरची वाट किंवा आपण करीत असलेली नोकरी याकडे नेहमी सकारात्मक दृष्टीने पहा. करिअरची वाट शोधत असताना वर्तमान आणि भविष्य याबाबत विचार करून गैरसमज दूर करून योग्य मार्ग ठरवा. उगाचच इतर जे करतात म्हणून मी ही तेच करणार किंवा मी पण केले म्हणजे त्यांच्यासारखे मीही यशस्वी होईन किंवा तसा ऐशोआराम मलाही मिळेल. कोणतेही यश हे कष्टाशिवाय मिळत नाही लक्षात ठेवा. या गैरसमजुतीमधून बाहेर पडा आणि स्वतःचे निर्णय स्वतः घ्या.

नोकरी करीत असलेले अनेकजण हे दुःखी, निराश, असमाधानी, स्वतःच्या नोकरीवर आनंदी दिसत नाहीत. अशा व्यक्ती ह्या स्वतःला दिलेल्या किंवा स्वतः व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

चे काम न करता इतर सहकार्यांचे काम खूप सोपे आणि पटकन होणारे आहे अशा गैरसमजुतीमध्ये असतात.

गैरसमज हा शब्द प्रत्येक व्यक्तीने आपल्या आयुष्यातून लवकरात लवकर काढून टाकला पाहिजे, आपले आयुष्य खूप छान आणि आनंदाने व इतरांना आनंद देत जगता आले पाहिजे. तेव्हा लवकरच गैरसमज आपल्यामधून काढून टाका आणि आनंदी जीवन जगा.

७. सुधारणा हवी

आपण जन्माला आलो तेंव्हा रडत असतो. परंतु ते रडणे सर्वांना आनंद देणारे असते. जसजसे आपण लहानाचे मोठे होतो, तसतसे आपल्यामध्ये अनेक प्रकारचे बदल होत जातात. मग ते शारीरिक असो किंवा मानसिक. बदल हा निसर्गाचा नियमच आहे. कोणतीही व्यक्ती जन्मतः हुशार बुद्धिवंत किंवा कमी हुशार असते असं काही नसते. परंतु प्रत्येकाच्या जीवनातील पहिली पाच वर्षे ही खूप महत्त्वाची असतात. याच पाच वर्षात आपण भविष्यात आपल्या पाल्याला काय बनवायचे आहे हे ठरविले पाहिजे. कारण ० ते ५ वर्षे हेच लहान मुलांच्या आयुष्यातील चांगले, वाईट परिणाम देणारे वय असते. याच वयात जर मुलांमध्ये व्यवस्थितरित्या सुधारणा घडवून आणल्या तर त्या कायमस्वरूपी त्यांच्या मनावर राहतात. पाच वर्षांनंतर ते मुल फक्त त्याला मिळालेल्या चांगल्या वाईट अनुभवाच्या जोरावर आपले जीवन जगत असते.

एक खूप सुंदर वाक्य आहे, आपण गरीब नसतो. परंतु आपण समाजात राहून उतारवयात जर आपण गरीब आणि अज्ञानी असू तर त्यापेक्षा कोणतीच दुर्दैवी बाब नसेल. आपल्याला नेहमी स्वतःमध्ये वेगवेगळ्या सुधारणा करता आल्या पाहिजेत. यासाठी स्वतःकडे नेहमी सकारात्मक दृष्टीकोनातून पाहिले पाहिजे आणि एक नेहमी लक्षात ठेवा की सुधारणा ही आपोआप घडत नसते तर त्यासाठी खूप कष्ट करावे लागतात.

आजची नवीन पिढी जर स्वतःमध्ये बदल घडवू शकत असेल तर ती नक्कीच स्वतः बरोबर कुटुंबामध्ये, समाजामध्ये आणि देशामध्येही सुधारणा करू शकेल त्यासाठी भरपूर कष्ट, नवनवीन गोष्टी शिकण्यामध्ये रस असला पाहिजे आणि या गोष्टी शिकत असताना विद्येची देवता श्री गणेशाला स्वतःच्या मनामध्ये जागा दिली पाहिजे आणि कोणतीही सुधारणा ही पहिल्यांदा स्वतःमध्ये करा मग ती आपोआपच इतरांच्यात आपल्याला पहावयास मिळेल.

८. वेळ

जीवन म्हणजे अनेक दिवसांची मालिका असते. मग ज्याला एक दिवसाचं वेळेचं नियोजन किंवा व्यवस्थापन कळत नाही, त्याला जीवनाचे व्यवस्थापन कसे समजणार? आज भलेही आपल्या खात्यात लाखो, करोडो किंवा हजार, शंभर रुपये नसतील, परंतु परमेश्वर आपल्याला खात्यात दररोज २४ तास टाकत असतो. ह्या २४ तासात आम्ही आज काय करतो यावर आमचे भवितव्य अवलंबून असते.

कित्येक जणांचा बराच वेळ हा व्यर्थ चर्चा, गप्पा गोष्टी, टि.व्ही. पाहणे, मोबाईलशी खेळणे, दुपारी झोपणे किंवा विनाकारण फिरणे यामध्ये निघून जातो. आपण स्वप्न खूप मोठी पाहतो, पण त्यासाठी मेहनत करावी लागते. अशी किंमत मोजायची हिंमत मात्र दाखवायला आम्ही घाबरतो.

आपणाला एक महान जीवन जगायचे असेल तर आपण तेवढ्याच महान तत्वांना अंगीकारले पाहिजे. आपल्या वेळेचे आपण सर्वोत्तम व्यवस्थापन करायला पाहिजे. आपल्या हाती उपलब्ध असणारा वेळ लाख मोलाचा असतो. पण काही व्यक्ती तो कवडी मोलानं उधळत असतात. पण एवढच लक्षात ठेवा की, "आपण गमावलेली प्रत्येक गोष्ट मिळवू शकतो. परंतु गमावलेली वेळ परत नाही मिळवू शकत." पण आता हेही लक्षात ठेवा की अजूनही वेळ गेलेली नाही. राहिलेली वेळ तर नक्कीच आपल्या हातात आहे. एखादे काम पूर्ण करत असताना काही व्यक्ती उगाचच त्या कामाबद्दल वेळेचा बाऊ करतात. त्यापेक्षा आपण असे ठरविले पाहिजे की ते काम आपण लवकरात लवकर आणि कमीत कमी वेळेत पूर्ण करू शकतो आणि वेळेचा बाऊ करण्यापेक्षा त्याला किती वेळ लागतो, काम लगेच पूर्ण होईल अशी आशा मनात ठेवा. आपल्याकडे पैसा येत नसेल तर आपण पैशाकडे गेले पाहिजे. यशाची संधी मिळत नसेल तर आपण संधी निर्माण केली पाहिजे. आपल्याला नेहमी संधी मिळेल ह्यापेक्षा आपण संधी निर्माण करू शकतो. करिअरच्या भाषेत सांगायचं तर प्रत्येक ठिकाणी संधी असते. फक्त चौकस बुध्दीने शोधले पाहिजे हे लक्षात ठेवा. माझ्याजवळ उपलब्ध असणाऱ्या वेळेचा, अंगभूत क्षमतांचा आणि कल्पना शक्तीचा मी नवनवीन गोष्टी

यशोमंदिर

शिकण्यामध्ये कितपत वापर करू शकतो, याचा विचार केला पाहिजे. विचार केला तर उत्तर सापडेल, मार्ग दिसतील, पर्याय निघतात.

सर्वात जवळचा, विना खर्चीक आणि सहज उपलब्ध होणारा पर्याय म्हणजे काहीही न करता आपल्या जीवनात २४ तासांचा म्हणजेच १४४० मिनिटांचा म्हणजेच ८६,४०० सेकंदाचा वेळ जमा होत असतो. त्या वेळेत मी काय करू शकतो याचा तळमळीने विचार करा.

साधारण माणूस विचार करतो की, सकाळी १० ते सायंकाळी ६ या वेळेत उदरनिर्वाहासाठी मला काय काम करता येईल. परंतु असाधारण किंवा असामान्य माणूस विचार करतो की माझं काम संपवून सायंकाळी ६ ते सकाळी १० पर्यंत मला काय करता येईल? म्हणूनच मिळालेल्या वेळेचा आदर करा. कारण आपल्या जीवनात अमुलाग्र बदल घडवून आणण्याची हीच खरी वेळ आहे हे नेहमी लक्षात ठेवा.

**DO SOMETHING
TODAY THAT
YOUR FUTURE
SELF WILL
THANK YOU FOR.**

९. सहकार्य

हा शब्द खूप प्राचीन काळापासून म्हणजेच मानव जातीच्या सुरुवातीपासूनच सहकार्याचे खूप योगदान आहे. आपल्या देशामध्ये पूर्वीपासूनच एकत्र कुटुंब पध्दत आहे. त्यामुळे आपण जन्माला आल्यापासून कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्ती इतरांना कशा पध्दतीने सहकार्य करते हे शिकतो. परंतु आजच्या काळात या शब्दाचा अर्थ लोप पावत चालला आहे. सहकार्य शब्दाला आता आपण बरोबर, संगत, मदत या शब्दाने ओळखतो.

परंतु, समाजातील प्रत्येक व्यक्ती आता सहकार्य बरोबर, संगत, मदत करतो तो फक्त स्वतःच्या स्वार्थासाठी ज्या गोष्टीमध्ये खूप स्वार्थ दडलेला असतो, अशाच बाबतीत एकमेकाला सहकार्य करताना दिसतात. एका यशस्वी व्यक्तीमागे त्याला ते यश मिळावे म्हणून अनेकजण सहकार्य करत असतात. परंतु यश मिळाल्यानंतर काही व्यक्ती यशाचे श्रेय स्वतःला घेतात. अशा व्यक्ती एखाद्या कामात यशस्वी होवू शकतात. परंतु जीवन जगत असताना आपल्याला ज्या गोष्टीपासून जास्तीत जास्त चांगला-वाईट अनुभव मिळतो त्या यशस्वी गोष्टीपेक्षा ज्या कार्यात आपणांला अपयश आले आहे, अशाच गोष्टीपासून आपण खूप काही शिकत असतो.

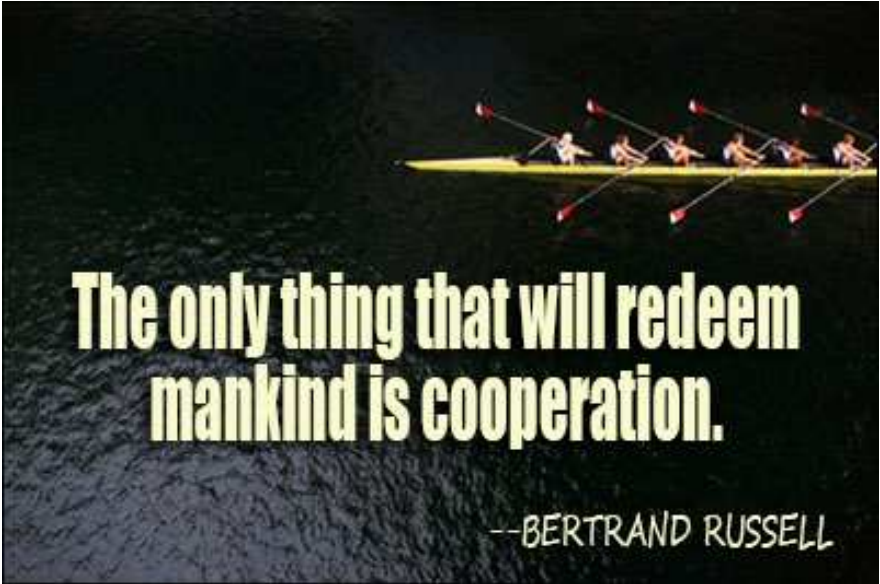
एक सुंदर वाक्य आहे - आपण यशस्वी झालो तेंव्हा सर्वचजण आनंदात असतात. परंतु खरे मित्र किंवा सहकारी ते असतात जे आपल्याला अपयश किंवा दुःख झाले तरी ते आपल्या बरोबर नेहमी असतात. आणि आपल्याला त्यातून बाहेर काढण्याचा प्रयत्न करतात.

आपण नेहमी एक गोष्ट पाहत असतो, ती म्हणजे गोपाळकाला. त्याला आपण दहीहंडी सुध्दा म्हणतो. हे सहकार्याचे खूप छान उदाहरण आहे. काही उंचीवर जेव्हा दहीहंडी असते आणि ती फोडण्यासाठी सर्वांचे सहकार्य लागते. ती दहीहंडी फोडण्यासाठी एकट्या गोपाळाचा प्रयत्न नसतो तर तो जो मानवी मनोरा उभा असतो, त्यातील प्रत्येक व्यक्ती एकमेकांना सहकार्य करत असते. त्यामुळे तो गोपाळ ती हंडी फोडण्यास यशस्वी होतो.

यशोमंदिर

त्याचप्रमाणे आपल्या जीवनातील यशासाठी फक्त आपल्या एकट्याची मेहनत असते असे नाही तर त्याच्या पाठीमागे आपले कुटुंब, मित्र, शिक्षक, समाज यांचासुध्दा खूप मोलाचा वाटा असतो. एखादी व्यक्ती जर खूप मोठा उद्योगपती असेल तर तो फक्त त्याच्या एकट्यामुळे नसतो तर तो यशस्वी होण्यासाठी हजारो हात दिवस-रात्र काम करून यश मिळण्यास सहकार्य करत असतात.

या पृथ्वीतलावर एकही व्यक्ती नाही जो सहकार्याशिवाय जगू शकतो. आपण दिवसभरात अनेकांना सहकार्य करतो किंवा अनेकांचे सहकार्य घेतो. म्हणूनच आपण जे काम करतो, त्यात आपण यशस्वी होतो. म्हणून सहकार्य हा शब्द आपल्या जीवनातील अविभाज्य घटकच असतो. त्यामुळे नेहमी इतरांना सहकार्य, मदत करत रहा आणि ते ही निःस्वार्थीपणे करा.

१०. ऋणानुबंध

या पृथ्वीतलावर माणूसच काय तर सर्व प्राणी जन्माला येतात तेव्हा ते इतरांशी वेगवेगळ्या बंधनांनी, संबंधानी जोडलेले असतात. इतर प्राण्यांच्या तुलनेत माणूस प्राणी आपल्याशी असलेले ऋण फेडण्याच्या प्रयत्नात संपूर्ण आयुष्य घालवतो. व्यक्ती तितक्या प्रकृती या उक्तीप्रमाणे काही व्यक्तींमध्ये अहंभाव जास्त असतो तर कित्येक व्यक्ती मध्ये अहमपणाचा लवलेशही जाणवत नाही. त्या व्यक्तींना दिलेले काम किंवा जबाबदारी प्रामाणिकपणे आणि अति तत्परतेने पूर्ण करतात. तसेच इतरातही मिळून मिसळून राहतात. सदैव आनंदी दिसतात.

आपल्या कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्तीने आपण मोठे होताना किंवा शिक्षण घेताना, नोकरी व्यवसाय मिळविताना किंवा निवारा देताना केलेल्या ऋणापासून कशा पध्दतीने उतराई होतात हे ज्या त्या व्यक्तीवर अवलंबून असते.

आपण जन्मापासून ते अखेरच्या क्षणापर्यंत आपल्यावर जे ऋण असते ते पूर्ण करत असतो. परंतू काही व्यक्ती आपल्याला उलट वागताना किंवा त्यांचे वर्तन हे चूकीचे आणि समाजाला घातक स्वरूपाचे असे वर्तन करताना आपणाला दिसतात. त्या व्यक्तींवर अंधश्रद्धेचा जास्त प्रभाव आणि त्यांचा अहमही खूप असतो.

उदा. एकदा एक मुलगा त्यांच्या वडिलांना सांगतो की त्याला अमेरिकेत नोकरी मिळाली आहे. मग तुम्ही इकडे भारतात एकटे राहण्यापेक्षा इथले सगळं विकून आपण अमेरिकेत राहूया. मग वडील मुलाच्या बोलण्यावर विश्वास ठेवून इकडेच सगळी प्रॉपटी विकतात आणि आलेले सगळे पैसे मुलाकडे देतात. अमेरिकेला जाण्याची तयारी पूर्ण होते. दोघेजण विमान तळावर जातात. दुपारी २ वा. अमेरिकेला जाणारे विमान असते. मुलगा पावणे दोनच्या सुमारास वडीलांना काही तरी कारण सांगून बाहेर पडतो. वडील वाट पाहत राहतात. दुपारी तीन वाजतात. वडीलांना खूप काळजी वाटू लागते आणि वडील सांगतात, "माझा मुलगा बाहेर गेला आहे. अजून आला नाही. त्याला शोधून आणता का?", शेवटी ऑफिसमध्ये चौकशी करतात. तेव्हा त्यांना समजते की पासपोर्ट एकट्या

यशोमंदिर

मुलाचाच होता आणि तो दोनच्या विमानाने अमेरिकेला गेला आहे. मुलाला एवढं शिकवलं, वाढवलं, परंतु मुलाने आपले ऋण अशा पध्दतीने फेडले याचा धक्का त्या वडीलांना बसतो. शेवटी वृध्दाश्रमात जाण्याशिवाय बापाजवळ पर्याय नसतो.

लहानपणापासून आपणाला शिकवलेले संस्कार, शिक्षण या गोष्टींचा अशा पध्दतीने जर ही मुले वापर करत असतील तर अशा मुलांना ऋणानुबंधचा अर्थ तरी समजत असेल का? असा प्रश्न सर्वांनाच पडेल. त्यामुळे आपणावर जे ऋण आहे ते कशा पध्दतीने पूर्ण करायचे आणि त्याचा आपल्यावर आपल्या मुलांवर, समाजावर काय परिणाम होईल याचा थोडासा विचार आता आपणाला करायला हवा.

“ What I hear, I conceptualize.
What I read, I understand.
But what I do, becomes part
of who I am. ”

११. अडचण

प्रत्येक सजीव प्राण्यांमध्ये जीवन जगत असताना अडचण ही येतच असते व त्यातून मार्ग काढावा लागतो.

आपण दररोज किंवा प्रत्येक क्षणाला कोणत्या ना कोणत्या तरी अडचणीवर मात करीत असतो. यालाच तर जीवन म्हणतात. अशी एकही व्यक्ती नाही कि त्याच्या जीवनामध्ये कोणत्याच प्रकारची अडचण नाही. प्रत्येकाच्या जीवनात असंख्य अडचणी असतात. परंतु त्या अडचणींना न घाबरून जाता त्यावर योग्य पर्याय किंवा अडचणींवर मात करून पुढे गेलेले व्यक्ती व्यवस्थित जीवन जगू शकतात.

आपण जेव्हा शिक्षण घेतो किंवा नोकरी व्यवसाय करीत असतो, त्यामध्ये अडचणी येतात. त्यावेळी शांत राहून पुढचा विचार करून त्या अडचणीवर योग्य मार्ग काढायला हवा. अशा वेळी आपण आपल्या पालकांची किंवा समुपदेशकाची मदत घ्या. परंतु जेव्हा आपण त्या अडचणीला नकारात्मक दृष्टीकोनातून पाहतो, तेव्हा इतर जे काम करतात ते सोपे वाटते आणि आपले काम किंवा शिक्षण अवघड वाटत असते.

आपणाला निसर्गाने किंवा देवाने जे काही दिलेले आहे, त्यात समाधान मानले पाहिजे. उगाचच ज्या गोष्टी आपल्या आवाक्याबाहेरच्या आहेत त्याचा विचार करणे म्हणजे दिवास्वप्ने पाहण्यासारखे आहे. आपणाला मिळालेले शरीर, चांगले शिक्षण, चांगली नोकरी यातच आनंद माना आणि त्यातील अडचणी दूर करून नवनवीन संकल्पनांचा वापर करा. अडचणी खूप मोठ्या असतात. त्या आपल्याला कधीच सुटणार नाहीत असा विचार करू नका. थोडा वेळ गेल्यानंतर ती अडचण कधी नाहीशी झाली हे देखील आपणांस समजणार नाही.

एक छानसे उदाहरण आहे - एक मित्र आपल्या अडचणी घेवून दुसऱ्या मित्राकडे जातो. तो सांगतो की माझे घर खूप लहान आहे. त्यामध्ये मी, माझी बायको, दोन मुले, आई-वडील एवढे जण राहतो. मला आता त्या घरात खूप अडचण होत आहे. तेव्हा

यशोमंदिर

दुसरा मित्र त्याला सांगतो की मी सांगतो तसे कर. तुझ्या दोन शेळी आहेत ना, त्यांना घरात घे, मग तो त्यांना घरात घेतो. दुसऱ्या दिवशी आल्यावर मित्र सांगतो, “काही कोंबड्या आहेत ना त्यांनाही घरात घे”. तिसऱ्या दिवशी आल्यावर सांगतो, “दोन गाढव आहेत ना, त्यांना पण घरात घे”. मग तो सर्वांना घरात घेतल्यानंतर दोन दिवसांनी परत त्या मित्राला भेटतो. तेव्हा त्याची अवस्था खूप वाईट म्हणजे डोळे लाल झालेले, खूप चिडलेला दिसतो आणि चिडून तो विचारतो, “आणखी काय करू?”, मग तो सांगतो की आता त्या सर्व प्राण्यांना घरातून बाहेर काढ आणि मग परत आपण भेटूया...” तो तसेच करतो. दुसऱ्या दिवशी परत त्या मित्राला भेटतो. तेव्हा तो खूप खुश असल्याचे दिसते. त्याचे कारण विचारल्यावर सांगतो की सर्व प्राण्यांना मी बाहेर काढले आहे. आता मी, माझी बायको, दोन मुले, आई-वडील या सर्वांबरोबर खूप आनंदी आणि खूप मोठ्या जागेत राहतो आहे.

म्हणजेच काय की आपणाकडे जे आहे किंवा ज्या समस्या आहेत. त्याकडे वेगळ्या दृष्टीकोनातून म्हणजेच सकारात्मक दृष्टीकोनातून पहा म्हणजे प्रत्येक अडचण ही अडचण न वाटता ती एक संधी वाटेल आणि अशा अडचणींना जो संधी म्हणून पाहतो तोच जीवनात यशस्वी होतो.

१२. इच्छाशक्ती

आपण जीवन जगत असताना आपल्या प्रमुख गरजेमध्ये आजकाल सर्वत्र आपण इच्छाशक्तीचा प्रभाव असल्याचे दिसते. आपण सहज कितीतरी वेळ बोलून जातो किंवा आपल्याबाबत कितीतरी वेळा असे घडते की मनात इच्छा असताना देखील आपण काही करू शकत नाही. त्यावेळी आपली कोणती तरी अडचण असते. परंतु कित्येक वेळा आपली इच्छा नसून देखील आपल्याला अनेक गोष्टी कराव्या लागतात. आपण घेत असलेले शिक्षण किंवा करत असलेली नोकरी, व्यवसाय यामध्ये जर आपली इच्छा किंवा आवड नसेल तर ते शिक्षण किंवा नोकरी व्यवसायाला भविष्यात वाढवू शकत नाही.

नेहमी तुम्हाला एक महान, असामान्य अथवा असाधारण व्यक्ती बनावेचे असेल तर तेवढीच मोठी इच्छा, महान, असामान्य आणि असाधारण ध्येय निश्चित करा. कारण एक महान ध्येयच किंवा इच्छाच तुम्हाला एक महान व्यक्ती बनवू शकते. नेहमी एक लक्षात ठेवा की, काही तरी केल्याशिवाय कुणी तरी होत नाही. पण म्हणून काहीही करून कुणी तरी होता येत नाही.

धिरुभाई अंबानी सारखा अल्पशिक्षित, पत्र्याचे रिकामे डबे विकणारा माणूस उद्योगपती बनतो. सुधाचंद्रन ही पायाने अपंग असलेली स्त्री नृत्यांगना बनते. लोकलरेल्वेमध्ये चॉकलेट्स विकणारा मोहन पुढे सिनेमासृष्टीत कलाकार बनतो. ही सर्व प्रबळ इच्छाशक्तीचीच उदाहरणे आहेत.

निव्वळ कल्पनेच्या विश्वात रमणारी माणसे प्रत्यक्ष जीवनात अपयशी झालेली आपण पाहतो. ही माणसे मनानेच मनातल्या इच्छा पूर्ण करीत असतात. म्हणून सतत कल्पनेच्या विश्वात रमणे ही मनाची चंचल व कमजोर अवस्था मानली जाते.

याचाच अर्थ असा की, आपल्याला एखादे ध्येय गाठावयाचे असेल तर कल्पनाशक्ती व इच्छाशक्ती ह्या दोन्ही शक्तींचा उपयोग करून घ्यायला हवा.

यशोमंदिर

आपली जर इच्छाशक्ती चांगली सकारात्मक असेल तर या शक्तीच्या सामर्थ्याने संकटांचे बुरूज कोसळतात. म्हणूनच स्वामी विवेकानंद म्हणतात की, जगाचा इतिहास हा स्वतःवर श्रद्धा असलेल्या काही थोड्याच माणसांनी घडविलेला आहे. स्वतःची इच्छा असेल तर माणूस निर्णय घेतो. निर्णय घेतला तरच हातून कृती घडते आणि कृती घडली तरच फळ मिळते.

जर जीवनात येवून तुम्हाला काही गोष्टी हव्या असतील, यश, वैभव, आरोग्य, स्वतःचं घर, स्वतःची जागा, गाडी इ. तर तुम्हाला दोन गोष्टी कराव्या लागतील. पहिली आणि महत्वाची बाब म्हणजे या गोष्टी मिळविण्याची तुमची इच्छाशक्ती हवी. नुसती इच्छाशक्ती असून चालणार नाही तर तीव्र आणि जबरदस्त इच्छा हवी आणि दुसरी गोष्ट म्हणजे या गोष्टी मिळवणं मला शक्य आहे, यावर तुमचा दृढ आत्मविश्वास हवा. वरील दोन गोष्टी जर तुम्ही आत्मसात केल्या तर जगाच्या पाठीवर तुम्ही कोठेही यशस्वी होवू शकता. एक नेहमी लक्षात ठेवा की आपली इच्छाशक्ती जेवढी तीव्र असेल तेवढे मोठे फळ तुम्हाला मिळेल. जर त्याचे फळ नाही मिळाले तरी सुध्दा आत्मविश्वासाने न डगमगता उभे रहा. यश नक्कीच मिळेल.

तुम्हाला ज्या गोष्टी करायला आवडत नाही किंवा कंटाळा येतो. त्या गोष्टी मुद्दाम कराव्यात. उदा. तुम्हाला फिरायला जाण्याचा कंटाळा येत असेल तर दररोज २-४ मैल फिरावयास जा. सकाळी लवकर उठण्याचा कंटाळा येत असेल तर मुद्दाम पहाटे लवकर उठत जा. घरात इतस्ततः पडलेल्या वस्तू उचलावयास आवडत नसतील तर त्या उचलून योग्य ठिकाणी ठेवा.

या तिन्ही उपायांनी इच्छाशक्ती भरपूर वाढते. व आपले ध्येय साधण्यासाठी आवश्यक असलेला आत्मविश्वाससुद्धा वाढतो. त्यानंतर आपल्याला नेमके काय हवे आहे किंवा काय बनायचे आहे ते ध्येय निश्चित करा. जीवनात काही ध्येय नसलेला माणूस म्हणजे 'शिड नसलेले गलबत' असे मानसशास्त्रात उदाहरण दिले जाते. म्हणून माणसाला काहीतरी ध्येय असावेच. एकदा ध्येय निश्चित केल्यावर त्यात बदल करू नका. ते ध्येय गाठण्यासाठी मनापासून प्रयत्न करा. तुमची इच्छा प्रबळ असेल तर तुमचे अंतर्मन व दैवीमन तुम्हाला साह्य करते याची खात्री बाळगा.

व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

१३. इतरांकडे पाहण्याचा दृष्टीकोन

आपण जीवन जगत असताना सर्वात महत्वाचे असते ते इतरांकडे किंवा इतरांच्या बाबतीत आपण कशापध्दतीने विचार करतो किंवा पाहतो, आपल्याला नेहमी सर्वजण सांगतात की इतरांकडे चांगल्या दृष्टीने पहावे. परंतु आजकाल आपल्या समाजात जे वातावरण निर्माण होत आहे, त्यामधील काय चांगले आणि काय वाईट हे ठरविणे म्हणजेच आपण कोणत्या दृष्टीकोनातून समाजाकडे किंवा इतरांकडे पाहतो ते समजते. आपण कित्येक वेळा म्हणतो की, एखाद्या व्यक्तीला ओळखायला किंवा त्याचा दृष्टीकोन समजण्यासाठी खूप वेळ लागतो. परंतु समोरच्या व्यक्तीचा दृष्टीकोन जर ओळखायचा असेल तर कमीत कमी वेळेत सुध्दा ते शक्य आहे.

उदाहरणार्थ, एक कुंभार नवीन गाढव विकत घेण्यासाठी जातो. तो एक गाढव विकत घेतो आणि त्या मालकाला सांगतो की मी याला एक दिवस ठेवून घेतो आणि व्यवस्थित वाटले तर संपूर्ण पैसे देतो. तोपर्यंत थोडे पैसे देवून तो त्या गाढवाला विकत घेतो आणि घरी आणतो. घरी आल्यावर आपल्याकडील सर्व गाढवांमध्ये त्याला सोडतो. ते गाढव त्या सगळ्या गाढवांमधील दोन कामचुकार आणि आळशी गाढवांच्या जवळ जाते आणि त्यांच्याशी मैत्री करते. त्यानंतर तो मालक लगेचच त्या गाढवाला घेवून परत जातो आणि त्याच्या मालकाला दिलेले निम्मे पैसे परत घेतो आणि ते गाढव परत देतो. तेव्हा तो मालक विचारतो, “तु तर हे गाढव एक दिवस ठेवून घेणार होतास ना, मग लगेच कसे काय परत घेवून आलास?” तेव्हा तो मालक म्हणतो, “हे गाढव खूप कामचुकार आणि आळशी आहे. त्यामुळे हे मी परत करत आहे.”

तेव्हा आपण आपल्या जीवनातील व्यक्तींना ओळखण्यास जास्त वेळ न घालवता चांगल्या व्यक्तींच्या सानिध्यात रहा आणि आळशी, कामचुकार, आपल्याला खाली खेचणारे किंवा समाजाला आघात पोहचवणाऱ्या व्यक्तीपासून दूर रहा. आपण कोणते शिक्षण घेतो, त्यापेक्षा आपण कोणत्या वातावरणात शिक्षण किंवा नोकरी/व्यवसाय करत आहे हे खूप महत्वाचे असते. नेहमी चांगल्या व्यक्ती चांगले ठिकाण याकडे लक्ष द्या. म्हणजे आपले आयुष्यात खूप आनंद आणि समाधान मिळेल.

१४. योग्य निर्णय

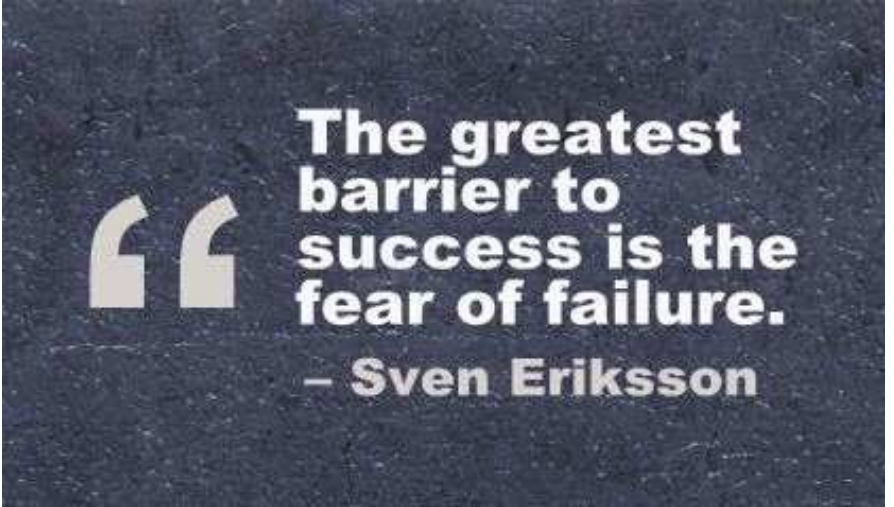
आपल्याला आयुष्यात दररोज म्हणजे सकाळी उठल्यापासून ते रात्री झोपेपर्यंत प्रत्येकाला एक गोष्ट करावीच लागते, ती म्हणजे निर्णय घेणे. प्रत्येकवेळी आपण निर्णय घेत असतो आणि ते घेणे महत्त्वाचं पण असतं. कारण काय करायचं आणि काय नाही हे ठरविणे म्हणजेच निर्णय घेणे होय. आपलं संपूर्ण आयुष्य हे एकाच शब्दात सांगता येते. तो म्हणजे निर्णय होय. ज्याला आयुष्यात निर्णय घेता येत नाहीत त्याचा निर्णय आयुष्यच घेते.

ज्या व्यक्ती आयुष्यात ज्या-त्या वेळी निर्णय न घेता तो घेण्याचा टाळतात. त्यांचा निकाल एकदाच लागतो. अशा व्यक्तींना अपील करण्याची संधी सुध्दा मिळत नाही. जे लोक योग्य वेळी निर्णय घेतात, त्यांना नियती पुढील आयुष्यात अनेक निर्णय घेण्याची संधी देत असते. आपल्याला अनेक अशा व्यक्ती दिसतात की निर्णय घेण्याच्या वेळी गोंधळलेल्या अवस्थेत असतात आणि काहीतरी निर्णय घ्यायचा किंवा एकदाचा घेवून टाकू निर्णय असे म्हणून निर्णय घेतला तर चुकणारच ना! आळशीपणाने किंवा हताशपणे घेतलेला निर्णय हा निर्णय नसून ती असते अपरिहार्यता.

ज्या त्या वेळी निर्णय घेताना प्रसंगावधान ठेवले पाहिजे. अशा बाबतीत इतरांनी घेतलेले निर्णय आणि त्यामुळे झालेले फायदे-तोटे, त्याचबरोबर भविष्यात होणारे परिणाम याचाही विचार केला पाहिजे, जेणेकरून भविष्यात इतरांसारखा पश्चाताप होणार नाही. ज्यांना आपण युगपुरुष मानतो अशा छत्रपती शिवाजी महाराजांनी सुध्दा युध्दभूमीवर घेतलेले निर्णय किंवा सदरेत बसून घेतलेले निर्णय इतिहास घडवितात. त्यामुळे त्यांची महती जगभर पसरलेली आहे. त्यांचे काही निर्णय वाचनीय तर आहेतच, शिवाय प्रत्येकांच्या आयुष्यातील कठिण प्रसंगी निर्णय घेताना मार्गदर्शकही आहेत.

आपण पाहतो की, संपूर्ण जगामध्ये ज्या छोट्या-मोठ्या कंपन्या किंवा प्रशासन असेल ते कशामुळे चालते तर एकच उत्तर मिळेल योग्य निर्णय. ज्या व्यक्तीमध्ये निर्णय व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

घेण्याचे कौशल्य असते त्या व्यक्ती जगाच्या पाठीवर कोणतेही काम सहज करून स्वतःचे आणि कंपनीचे किंवा देशाचं नांव उज्ज्वल करतात. आपल्या आयुष्यात आपण जेवढे काही निर्णय घेवू ते सगळे बरोबरच असले पाहिजेत किंवा असतील असे नाही. परंतु आपल्याला नेहमी अयोग्य निर्णयामुळे जो तोटा किंवा त्यापासून ताणतणाव वाढतो तोच निर्णय आपल्याला नेहमी लक्षात राहतो. परंतु त्यामुळे खचून न जाता त्यावर जास्त विचार न करता आपल्या पुढील आयुष्यात असा चूकीचा निर्णय घेणे टाळा. माणूस हा योग्य निर्णयापेक्षा घेतलेल्या चूकीच्या निर्णयातून खूप काही शिकू शकतो. आणि एक नेहमी लक्षात ठेवले पाहिजे की जर आपण कोणाच्या जीवनातील उत्तराचा भाग असू शकलो नाही तर प्रश्नाचा भाग होवू नका. आपण घेतलेले निर्णय हे योग्य आहेत की अयोग्य याची नेहमी चाचपणी केली पाहिजे. त्यामुळे जे अयोग्य निर्णय आहेत ते टाळता येतील आणि योग्य निर्णय घेण्यास संधी मिळेल.

१५. अहंकार

अहंकार हा शब्द तसा सर्वांच्याच परिचयाचा आहे. पृथ्वीतलावर जन्माला आलेल्या प्रत्येक सजीवामध्ये अहंकार हा असतो. परंतु त्याचे प्रमाण कमी अधिक असू शकते. मानव, पशु, पक्षी ज्यामध्ये अहंकाराचे प्रमाण अधिक असते ते नेहमी इतरांना कमी लेखतात किंवा एखादे काम पूर्ण केले तर ते काम फक्त मीच पूर्ण करू शकतो. अशा भ्रमात असतात. अहंकार या शब्दाला आपण आताच्या काळामध्ये 'Ego' असे म्हणतो. दिवसातून किती तरी व्यक्तींना किंवा व्यक्तींबद्दल असा शब्द वापरला जात असलेले आपण पाहतो.

स्वतःवरील विश्वास आणि अहंकार यामध्ये फार लहान फरक असतो तो कसा हे आपणाला पुढील वाक्यातील फरकामुळे समजेल. 'एखादे काम मी पूर्ण करू शकतो' असे म्हणणारे लोक हे स्वतःवर असणाऱ्या विश्वासाने सांगत असतात. परंतु ते काम फक्त आणि फक्त मीच पूर्ण करू शकतो. दुसरे कोण करू शकत नाही असे म्हणणाऱ्या व्यक्तींमध्ये आपणाला अहंकार किंवा 'Ego' पहावयास मिळेल. त्यामुळे प्रत्येक काम पूर्ण करत असताना विश्वासाने केले पाहिजे. अहंकाराने नको. म्हणून तर खूप वर्षापूर्वी संतांनी म्हटले आहे की, 'मज अहंकाराचा वारा न लागो राजसा.'

ज्या व्यक्तींना अहंकार या रोगाने ग्रासलेले असते, त्यांना इतर जग तुच्छ वाटते आणि जसे ते वागतात तेच योग्य आहे असा समज त्यांचा होतो. जेव्हा आपण कोणतेही शिक्षण किंवा नोकरी करतो ती आनंदाने करायला हवी, अहंकाराने नव्हे. अहंकारी व्यक्ती ह्या स्वतःच्या फायद्यासाठी किंवा इतरांच्या वाईटासाठी काहीही आणि कसेही वागू शकतात. त्याचे एक छान उदाहरण आहे. ते असे -

दोन व्यक्ती शेजारी-शेजारी रहात असतात. ते दोघे देवाची भरपूर पूजा, अर्चना करत असतात. एक जेवढ्या वेळा देवाची पूजा करतो त्याच्या दुप्पट दुसरा करत असतो. एकदा त्यांना देव प्रसन्न होतो. तेव्हा देव म्हणतो, "मागा, तुम्हाला जे हवं आहे ते". तेथे पण दोघांची चढाओढ सुरुच कि पहिला मला मिळाले पाहिजे. तेव्हा

देव म्हणतो, “पहिला मागेल त्याच्या दुप्पट दुसऱ्याला देणार म्हणजे पहिल्या व्यक्तीला एक कार दिली तर दुसऱ्याला दोन कार देणार”. तेव्हा अहंकारी व्यक्ती म्हणतो, “देवा माझा एक डोळा घालव म्हणजे दुसऱ्याचे दोन्हीपण जातील”. एवढा अहंकार (Ego) कशासाठी हेच मला समजत नाही.

आपण एखादे शिक्षण घेतो किंवा नोकरी करतो, तेथे आपण इतरांशी आपल्या सहकार्यांशी विश्वासाने वागले पाहिजे. अहंकाराने नको. काही वेळा आपले आपल्या सहकार्यांशी एखाद्या घटनेबद्दल किंवा एखाद्या मुद्यावर वाद-विवाद होतात. परंतु आपला अहंकार बाजूला ठेवून ती घटना किंवा मुद्दा व्यवस्थित समजावून घ्या आणि जे चांगले आहे ते आत्मसात करा.

ज्या व्यक्तींमध्ये अहंकार भरलेला असतो. अशा व्यक्ती केव्हाही मोठे यश संपादन करू शकत नाहीत. हे आपणाला पहावयास मिळते. चांगले यश मिळवायचे असेल तर सर्वात मिळून मिसळून आणि विश्वासाने रहायला पाहिजे. त्यामुळे आपणाला खूप काही नवनवीन गोष्टी शिकायला मिळतात. आपल्या आयुष्यात अशा गोष्टींचा निश्चितच फायदा होतो, हे लक्षात ठेवा.

To be
successful, the
first thing to
do is to fall in
love with your
work.

Sister Mary Lauretta

१६. चारित्र्य

चारित्र्य हा शब्द सर्वांच्या परिचयाचा आहे. प्रत्येक व्यक्ती चांगले चारित्र्य कसे निर्माण करता येईल याच्याच प्रयत्नात असते. परंतु चांगले चारित्र्य म्हणजे काय? आणि मुळातच चारित्र्य म्हणजे काय? हे समजल्याशिवाय किंवा समजावून घेतल्याशिवाय आपण ते कसे घडविले पाहिजे याचा विचार करणे व्यर्थ आहे किंवा काय केल्यावर आपल्या चारित्र्याला डाग लागतात हे समजणे महत्त्वाचे आहे.

खरं म्हणजे या विषयावर यापूर्वी ऋषीमुनी, अनेक ज्ञानी पंडीत, जाणकार व्यक्तींनी कथन केलेले आहे. मी माझ्या अल्प बुध्दीप्रमाणे थोडे सांगण्याचा प्रयत्न करीत आहे. चारित्र्य म्हणजे नक्की काय मला तरी वाटते की आपण जेव्हा चार व्यक्तीमध्ये जातो, मिसळतो, त्यावेळीचे आपले वर्तन, आपले हाव-भाव, आपली बोलण्याची पध्दत याचा इतरांवर काय परिणाम होतो किंवा पुढच्या व्यक्तीने दिलेल्या आपल्या बद्दलच्या प्रतिक्रिया म्हणजे आपले चारित्र्य होय. आपल्या प्रत्येक आचार व विचाराचा ठसा आपल्या मनावर पडतो. हे ठसे आपण विशिष्ट वेळी किंवा विशिष्ट परिस्थितीत कसे वागतो वा भाव प्रकट करतो हे ठरवतात. अशा ठशांची गोळाबेरीज म्हणजे आपले चारित्र्य होय. भूतकाळ हे वर्तमानाला आणि वर्तमान हे भविष्यकाळाला घडवत असतो. त्यानुसार आपले आताचे आचार-विचार आपलेच भवितव्य घडवत असतात.

चांगले आणि स्वच्छ चारित्र्य घडविण्यासाठी आपण चांगल्या प्रकारचे शिक्षण घेतले पाहिजे. त्याचबरोबरच आपले कुटुंब किंवा आपले मित्र यांचाही चांगले चारित्र्य घडविण्यासाठी फार मोलाचा वाटा असतो. त्याचबरोबर आपले शिक्षक, आपल्या अवती-भोवती असणारा समाज याचाही आपल्या चारित्र्यावर परिणाम होत असतो. जेव्हा आपण चांगल्या ठिकाणी शिक्षण घेतो, त्यावेळी आपल्या भविष्यातील चारित्र्य निर्माण होण्यास सुरुवात होते. एखादे शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर त्या शिक्षणाचा आपल्यासाठी किंवा समाजासाठी, देशासाठी आपण त्याचा कशा पध्दतीने वापर करत असतो, त्यानुसारच आपले चारित्र्य घडत असते.

आपले शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर आपण जी नोकरी किंवा व्यवसाय करतो, तेथे आपण कसे वागायला हवे किंवा कसे नको याचाही परिणाम आपल्या भविष्यातील चारित्र्यावर होत असतो. स्वामी विवेकानंदांनी एक छान वाक्य यावर लिहिले आहे. आपण करीत असलेले प्रत्येक काम, आपली प्रत्येक हालचाल, आपल्या मनातील प्रत्येक चिंतन आपल्या चित्तावर संस्कार ठेवून जात असते.

आपण जे शिक्षण घेतो, ज्या ठिकाणी काम करतो, तेथे किंवा इतर समाजातील वातावरणाला आपल्यामुळे इजा होवू नये किंवा आपल्या चारित्र्याला डाग लागू नये याची काळजी घ्या. आपण ज्या चांगल्या गोष्टी इतरांना सांगतो त्या सर्वात प्रथम आपणात उतरवून द्या आणि मग इतरांना सांगा. यावर एक छान उदाहरण आहे जे आपल्या सर्वांच्याच परिचयाचे आहे. एकदा संत तुकाराम महाराजांकडे एक महिला तिच्या मुलाला घेवून येते आणि सांगते की तो मुलगा खूप गुळ खातो. त्यावर तुकाराम महाराज त्यांना पुन्हा काही दिवसांनी यायला सांगतात, ती महिला काही दिवसांनी परत त्या मुलाला घेवून येते तेव्हा तुकाराम महाराज त्याला सांगतात, तू गुळ खाणे बंद कर. मग ती महिला तुकाराम महाराजांना म्हणते की हे तुम्ही त्याच दिवशी का सांगितले नाही. तेव्हा तुकाराम महाराज हसले आणि म्हणाले पहिल्यांदा मी गुळ खायचे बंद केले आहे. म्हणून मी आता त्यालाही सांगत आहे.

चांगले चारित्र्य घडविण्यासाठी कित्येक वेळा आपण खूप काही गोष्टी शिकलेल्या असतो. परंतु थोड्याशा लोभासाठी किंवा इतर कारणांसाठी आपण ते सर्व विसरून जातो आणि आपले भविष्यातील चारित्र्याला डाग लागतो असे म्हणतात. त्यामुळे आपण जे शिकलो ते न विसरता आपण आचरणात आणले पाहिजे. तरच आपले भविष्य स्वच्छ आणि चांगल्या प्रकारचे चारित्र्य घडवू शकते. चांगले चारित्र्य म्हणजे, 'बोले तैसा चाले त्याची वंदावी पावले' असे म्हणता येईल.

१७. द्विधा मनःस्थिती

आपण जीवन जगत असताना बहुतांशी सर्वांच्या मनाची कधी ना कधी तरी कोणत्या तरी कारणासाठी स्वतःच्या मनाची द्विधा मनःस्थिती झालेली असते. जस जसे आपल्याला घरातील किंवा घराबाहेरील, सामाजिक वातावरण समजायला सुरुवात होते तेव्हा आपल्या मनाची द्विधा अवस्था होण्यास सुरुवात होते. कित्येकजण म्हणतात की, आपल्याला दोन मने असतात. परंतु आपण एकाच मनाला दोन बाजूंनी म्हणजेच एक चांगली आणि दुसरी वाईट अशा गोष्टींची विभागणी केल्यामुळे आपल्या मनाची स्थिती ही द्विधा मनःस्थिती निर्माण झालेली असते.

सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे जेव्हा आपण शिक्षण घेत असतो, तेव्हा बऱ्याच वेळा आपल्या मनाची स्थिती ही द्विधा अवस्था होते. आपल्याला जीवनात काय व्हायचे आहे किंवा आपल्या आई वडीलांच्या काय अपेक्षा आहेत, आपण जीवनात यशस्वी होण्यासाठी कोणते किंवा कशाप्रकारचे शिक्षण घेतले पाहिजे, आपण जे शिक्षण घेत आहोत त्यापासून आपण किती आनंदी आहोत ही एक मनःस्थिती असते.

त्याचप्रमाणे आपले शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर आपण कोणती नोकरी करायला हवी किंवा तशी नोकरी मिळेल की नाही याबाबत ही कित्येक जणांच्या मनाची स्थिती ही द्विधा मनःस्थिती होत असते. आपण अशा भरपूर व्यक्ती पाहतो. ती व्यक्ती जी नोकरी करीत आहे त्याचा आणि त्यांनी घेतलेल्या शिक्षणाचा काडीमात्र संबंध नसतो. परंतु काही कारणास्तव किंवा अयोग्य मार्गदर्शनामुळे या गोष्टी होवू शकतात.

आपल्या समाजात अशा काही व्यक्ती आहेत की त्या जास्त शिकलेल्या असो किंवा नसो, त्यांना व्यवसायात आवड असल्याने ते नोकरी करण्यापेक्षा व्यवसाय करतात. परंतु दुसरीकडे काही व्यक्ती वडिलोपार्जित व्यवसाय करताना दिसतात. अशा व्यक्तींची सुध्दा मनाची स्थिती ही बऱ्याच अंशी द्विधा मनःस्थितीच असते.

शिक्षणाच्या बाबतीत तर अनेक विद्यार्थी आणि काही पालकांच्या मनाची स्थितीही द्विधा असते. काही पालक स्वतःच्या अपूर्ण इच्छा ते आपल्या मुलावर लादताना व्यक्तिमत्त्व विकास सिरीज

दिसतात आणि अशी मुले अपयशी ठरली की मग मुलांना आणि स्वतःला दोष देत बसतात. त्यापेक्षा मुलांच्या मनाची स्थिती, त्यांची कुवत पाहून आपण त्यांना योग्य ते शिक्षण, नोकरी व्यवसाय करण्यास मदत केली तर मुले हमखास यशस्वी होवू शकतात.

प्रत्येकाच्या जीवनात कधी ना कधी तरी द्विधा मनःस्थिती निर्माण होत असते. ज्या व्यक्ती जास्त प्रमाणात भावनिक असतात त्या व्यक्तींमध्ये द्विधा मनःस्थिती खूप प्रमाणात पहावयास मिळते. अशा व्यक्ती कोणालाही किंवा कोणत्याही कामाला नाही म्हणू शकत नाहीत. त्यामुळे जास्त प्रमाणात द्विधा मनःस्थितीत असतात. परंतु ज्या व्यक्तींमध्ये भावनिकतेचे प्रमाण कमी असते आणि आपल्या कामाशी काम ठेवतात त्यामध्ये द्विधा मनःस्थितीचे प्रमाण फारच कमी असते. अशा व्यक्तींना एखाद्या शिक्षण, नोकरी किंवा व्यवसायात अपयश आले तरी ते खचून जात नाहीत.

प्रत्येक वेळी मनाची द्विधा अवस्था निर्माण होण्यास त्या परिस्थितीतील आपण स्वतःच त्यास कारणीभूत असतो. प्रत्येक व्यक्तीला किंवा आपल्याला जे पटत नाही त्याला नाही म्हणायला शिकले पाहिजे आणि ज्या व्यक्तीने आपला विश्वासघात केला आहे त्यापासून आपण काही तरी शिकले पाहिजे. स्वामी विवेकानंद म्हणतात की "शंभर चुका करा चालतील, परंतु एकच चूक शंभरवेळा करू नका", त्यामुळे आपल्या मनाची द्विधा अवस्था कमी करण्यासाठी निर्णय घ्यायला वेळ लावू नका. त्यामुळे आपल्या मनाची स्थिती, आपले काम यावर खूप परिणाम होत असतो. आपले मन हे नेहमी प्रसन्न, सजग आणि कार्यक्षम ठेवले पाहिजे. म्हणजेच इतर वार्डट विचार आपल्या मनात येणार नाहीत आणि आपल्या मनाची होणारी द्विधा अवस्था निर्माण होणार नाही.

१८. कामाशी प्रामाणिकता

आपल्याला अनेक व्यक्ती नेहमी सांगत असतात किंवा आपण अनेक व्यक्तींना सांगत असतो की काम करत असताना प्रामाणिकपणे केले पाहिजे. परंतु आज कित्येकजण असे दिसून येतात की स्वतःचा अहम् वाढवून बोलतात. मात्र तसे वर्तन करीत नाहीत. अशा व्यक्ती त्यांच्या कामात मोठ्या प्रमाणात यशस्वी झालेले दिसून येत नाहीत. काही व्यक्ती तर कामाला सुरुवात करण्याअगोदर त्यांचा मोबदला किती मिळेल हे पाहून काम करतात. अशा व्यक्ती नवीन कौशल्य लवकर आत्मसात करू शकत नाहीत.

काम हे काम असते. ते लहान किंवा मोठे नसते. प्रत्येक कामातून आपल्याला वेगळे आणि चांगले शिकायला मिळते. परंतु त्याचा मोबदला कमी मिळाला म्हणून हळहळत बसणाऱ्या व्यक्तींच्या संख्येत आज वाढ होत आहे. प्रत्येक कामाचा मोबदला आपल्याला जरूर मिळतो. आपण जर चांगले काम केले तर चांगला मोबदला आणि वॉईट काम केले तर वॉईट मोबदला प्रत्येकाला मिळत असतो. त्यामुळे मोबदल्याकडे जास्त लक्ष न देता ते काम करीत असताना आपण काय शिकतो हे पहायला हवे.

एक छान उदाहरण आहे; चार मित्र असतात. ते देवाला प्रसन्न करण्यासाठी एका बेटावर जावून तपश्चर्या करतात. ते इतकी तपश्चर्या करतात की, स्वतःला त्यामध्ये वाहून घेतात. सतत तपश्चर्या आणि तपश्चर्या. सुरुवातीला थोडे आपआपसात वाद-विवाद करतात. नंतर तेही बंद होते. एकमेकांच्या गरजा म्हणजे खाण्यासाठी फळे, पाणी, झोपण्याची जागा हे न बोलता एकमेकासाठी करीत होते. काही बोलण्याची गरज पडत नव्हती आणि बोलणे नसल्यामुळे काही दिवसानंतर त्यांची वाचा जाते. मात्र तपश्चर्या आणि इतर दैनंदिनी नित्यनियमाने व्यवस्थित पार पडत होती.

खूप दिवसानंतर त्या बेटावर स्वतःला पुण्यवान समजणारीसुद्धा व्यक्ती फिरायला येतात. त्यातील एक व्यक्ती त्यांना सांगतो की प्रत्येकजण तपश्चर्या करताना वेगवेगळ्या देवांची काही मंत्र म्हणा. नंतर काही दिवसांनी ती व्यक्ती बोट घेवून

निघून जात असते. ते चार मित्र काठाला उभे राहून त्यांना निरोप देतात. ती बोट खूप पुढे गेल्यावर एक मित्र इतरांना म्हणतो, "अरे आपण देवाला प्रसन्न केल्यावर काय मागायचे हे त्या व्यक्तीला विचारले नाही." मग ते सर्वजण एकत्र येतात आणि त्या बोटीकडे पाण्यावरून पळत जातात. त्या बोटीजवळ गेल्यानंतर त्या व्यक्तीला विचारतात की देव प्रसन्न झाल्यावर आम्ही देवाकडे काय मागू? तेव्हा ती व्यक्ती त्यांच्या पाया पडते आणि म्हणते की माझ्यापेक्षा तुम्हीच पुण्यवान आहात. तुमची तपश्चर्या केंव्हाच पूर्ण झाली आहे. तुम्ही देवाला प्रसन्न करण्यासाठी प्रामाणिकपणे केलेले प्रयत्न आणि भक्तीचा मार्ग मला असलेल्या ज्ञानापेक्षा कितीतरी पटीने मोठा आणि योग्य आहे. तेंव्हा त्यांना कळते की एवढ्या दिवसाची तपश्चर्या पूर्ण होवून आपल्याला शक्ती प्राप्त झालेली आहे.

आपण जे काम करतो त्या ठिकाणी असलेले तेथील नियम, अटीचे पालन केले पाहिजे. आपण जे काम करतो हे प्रामाणिकपणे करणे. त्या कामाबद्दल किंवा ठिकाणच्या व्यक्तीबद्दल चेष्टा, मस्करी न करता ते काम व्यवस्थित, प्रामाणिक आणि योग्य वेळेत पूर्ण करायला हवे. जर ते काम योग्य वेळेत पूर्ण झाले नाही तर त्या कामाची आणि आपण घेतलेले कष्ट शून्यासमान असतात हे विसरू नका.

आपल्याकडून जेवढे जास्त काम होईल किंवा करता येईल, याकडे लक्ष दिले पाहिजे. इतर व्यक्ती किंवा इतरांच्या कामाशी आपण करीत असलेल्या कामाची तुलना करणे चुकीचे आहे. आपण जे काम करतो, जे वागतो तशी आपली ओळख निर्माण होते. मग ती घरात असो वा ऑफिसमध्ये असो वा बाहेर कोठेही असो, तशीच ओळख बनत असते. त्यामुळे जास्तीत जास्त काम आणि प्रत्येक कामातून खूप काही नवीन शिकण्याचा प्रयत्न करायला हवा. म्हणजेच आपण आपल्या जीवनात यशस्वी होवू शकतो.

१९. यश-अपयश

हे दोन शब्द प्रत्येकाच्या जीवनामध्ये एक प्रमुख भूमिका बजावत असतात. आपण नेहमी आपल्याला यश कसे मिळेल याच्याच प्रयत्नात असतो. परंतु आपल्याला प्रत्येक प्रयत्नात यश मिळेलच असे नाही. आपण जे प्रयत्न करत असतो त्यामधून आपणांस खूप काही शिकायला मिळते. आपण कोणतेही काम करत असताना हे लक्षात ठेवा की काम हे काम असते. ते लहान किंवा मोठे असा भेदभाव न करता ते प्रामाणिकपणे कसे पूर्ण करता येईल त्यासाठी आपल्या प्रयत्नांची पराकाष्ठा करा.

आपल्याला जेव्हा यश मिळते तेव्हा आपल्याला वाटते की त्याचे श्रेय फक्त आपले असते. परंतु जेव्हा आपल्याला अपयश येते तेव्हा त्याचे खापर आपण दुसऱ्यावर फोडण्याची जणू सर्वांना एक सवयच जडू लागली आहे. जेव्हा आपण अपयशी ठरतो. तेव्हा आपण त्याला अपयश या शब्दापेक्षा अनुभव हा शब्द आपण नेहमी वापरत असतो.

आपल्या सभोवताली दोन प्रकारची माणसे आपल्याला नेहमी पहावयास मिळतात. एक म्हणजे यशस्वी आणि दुसरे म्हणजे अयशस्वी. यश मिळविण्यासाठी आपण इतर अयशस्वी कसे होतील याकडे लक्ष देण्यापेक्षा आपण कसे यशस्वी होवू याकडे लक्ष दिले पाहिजे. यशस्वी किंवा अयशस्वी होण्यामध्ये आपल्या कुटुंबाचा, मित्रांचा, मार्गदर्शकांचा मोलाचा वाटा असतो. जेव्हा आपण यशस्वी होतो. तेव्हा सगळेजण आपल्याबरोबर आणि आनंदात असतात. परंतु जेव्हा आपल्याला अपयश येते तेव्हा आपले कोठे चुकले किंवा कशामुळे आपल्याला अपयश आले. आपण पुढे काय केल्यानंतर आपल्याला यश मिळेल हे सांगणारे फारच थोड्या व्यक्ती आपल्या जीवनामध्ये असतात. अशा व्यक्तींच्यामुळे पुढच्या जीवनात आपण यशस्वी होवू शकतो.

यश-अपयश ह्या एक नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. जेव्हा आपण नाणे वरती फेकतो तेव्हा ते खाली पडल्यानंतर त्याची एकच बाजू आपणास दिसते.

तेंव्हा नेहमी आपण प्रयत्न करीत राहिले पाहिजे. म्हणजे आपणाला यश जरूर मिळेल आणि प्रयत्न करत असताना कोणी मदत केली नाही तरी चालेल म्हणजे आपल्याला इतरांवर अवलंबून राहण्याची सवय लागणार नाही. तुमच्या भाग्याचे तुम्हीच विधाते आहात. त्यासाठी जे बल, जी शक्ती तुम्हास आवश्यक आहे ती तुमच्यामध्येच आहे हे जाणून स्वतःच तुमचे भवितव्य घडवा. जे झाले ते होऊन गेले. त्याबद्दल खंत करीत बसू नका. अनंत भावी काळ तुमच्यापुढे विस्तारलेला आहे. तुमचा प्रत्येक विचार आणि कृत्य हे सदसद बुध्दीला स्मरून केले पाहिजे. अविचार मनातही येणार नाही. यासाठी प्रत्येक कामात एकाग्रता ठेवण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. जितके आपण शांत राहू तितके चांगले. शिवाय शांत राहिल्याने आपल्या कामातील प्रयत्न निश्चितच यशस्वी होऊ शकतील.

आपण जे काम करतो त्याच्या सुरुवातीला अपयश येते. परंतु अपयश ही यशाची पहिली पायरी असते. तेंव्हा आपल्या नजरेतील ध्येय जर आपल्याला गाठायचे असेल तर लहान लहान अपयशाला न घाबरता प्रयत्न करत राहिले पाहिजे.

Success is not something
that just happens.
Success is obtained
through regular practice,
preparation and hard
work.

- Anurag Prakash Ray

२०. स्वतःची ओळख

आपण जेव्हा जन्माला येतो तेव्हापासून आपली या जगामध्ये एक ओळख निर्माण झालेली असते. जसजसे आपण लहानाचे मोठे होतो, तस तशी आपली ओळख बनत जाते. आपण लहान असतो तेव्हा आपल्या आई-वडीलांच्यामुळे आपण ओळखले जातो. परंतु जस जसे आपण मोठे होतो तशी आपली स्वतंत्र ओळख निर्माण होत असते ती ओळख आपण स्वतः निर्माण केलेली असते. अशी ओळख निर्माण करत असताना आपले शिक्षण, व्यवसाय, नोकरी, कुटुंब, मित्र परिवार इ. गोष्टींचा फार मोलाचा वाटा असतो. उदा. आपण ज्या शाळेत, कॉलेजमध्ये शिकत असतो तेथील वातावरण किंवा नांव यामुळे आपली वेगळी ओळख निर्माण होण्यास मदत होते. त्याचप्रमाणे आपण जो व्यवसाय किंवा नोकरी करतो त्यामुळे आपली ओळख निर्माण होत असते.

स्वतःची ओळख निर्माण करण्यासाठी व्यक्ती विविध मार्गांचा अवलंब करित असते. काही व्यक्ती भरपूर मेहनत घेवून गरीबीतून श्रीमंतीकडे जात असतात. म्हणजेच चांगले आहे ते उत्कृष्ट करित असतात अशा व्यक्तींची ओळख ही एक आदर किंवा प्रेरणास्थान निर्माण करित असते. उदा. सचिन तेंडूलकर असो वा पु.ल. देशपांडे असो, यांनी भरपूर कष्ट घेवून स्वतःची एक चांगली ओळख निर्माण केलेली आहे. त्यांना आपण कधीही विसरू शकत नाही.

स्वतःची वेगळी ओळख निर्माण करण्यासाठी आपण जे काम करित असतो किंवा आपण जो विचार करत असतो, तो आपल्यासाठी, कुटुंबासाठी किंवा देशासाठी कितपत चांगला आहे आणि असे चांगले विचार आपल्याला कोटून मिळतात. चांगले विचार शोधत बसण्यापेक्षा आपल्या सभोवतालची परिस्थिती आपले काम, आपले वर्तन यातून निर्माण होत असते. आपण नेहमी सकारात्मक असले पाहिजे. आपले विचार इतरांना चांगले आणि देशासाठी फायद्याचे ठरले पाहिजेत.

आपली स्वतःची ओळख निर्माण करण्यासाठी आपल्या सभोवतालचे वातावरण खूप महत्त्वाचे असते. आपण किती वेळ कोणाबरोबर घालवितो. तशी आपली ओळख निर्माण होत असते त्यामुळे नेहमी चांगल्या व्यक्ती चांगले विचार हे आपल्याबरोबर असायला हवेत.

व्यक्तिमत्व विकास सिरीज

२१. नशीबवान

आपण खूपच नशीबवान आहोत की आपण मानव म्हणून जन्माला आलो. देवाने सर्व सजीव प्राण्यांना मेंदू दिला आहे. परंतु मानवाचा मेंदू खूप तल्लख आणि नवीन वेगवेगळ्या गोष्टी आत्मसात किंवा त्यांचा वापर करीत असतो.

चांगलं नशीब किंवा नशीबवान म्हणजे नेमकं काय? तर नशीबवान म्हणजे प्रयत्न करणाऱ्या व्यक्तिला जेव्हा यश मिळते तेव्हा आपण सहज बोलून जातो, नशीबवान आहे तो व्यक्ती. परंतु असं नशीब घडवणे प्रत्येकाच्याच हातात असते. कित्येक व्यक्ती सांगतात, तुच तुझ्या जीवनाचा शिल्पकार आहेस. परंतु ज्या व्यक्ती हा शब्द फक्त ऐकून सोडून देतात आणि प्रयत्न करीत नाहीत, त्यांना यश मिळत नाही. परंतु काही व्यक्ती अशा शब्दांवर विचार आणि कृती करतात ते यशस्वी असतात.

नशीबवान तर सर्वचजण असतात. फक्त त्याला गरज असते ती आजमावण्याची आपल्या जीवनामध्ये ज्या समस्या असतात. त्याची प्रमुख दोनच कारणे असतात. एकतर आपण कोणतीही कृती करण्याअगोदर विचार करीत नाही किंवा दुसरी आपण कृती करण्याऐवजी फक्त त्याचा विचार करत बसतो. या दोन कारणांची योग्य सांगड योग्यवेळी घातली तर आपण यशस्वी होवू शकतो.

कित्येकजण यशस्वी झाल्याचे पाहून अनेक व्यक्ती सहज बोलून जातात, तो तर खूपच नशीबवान आहे. परंतु त्यामागील कष्ट, त्याग, प्रयत्नांची पराकाष्ट दिसत नाही. एक सुंदर कविता आहे...

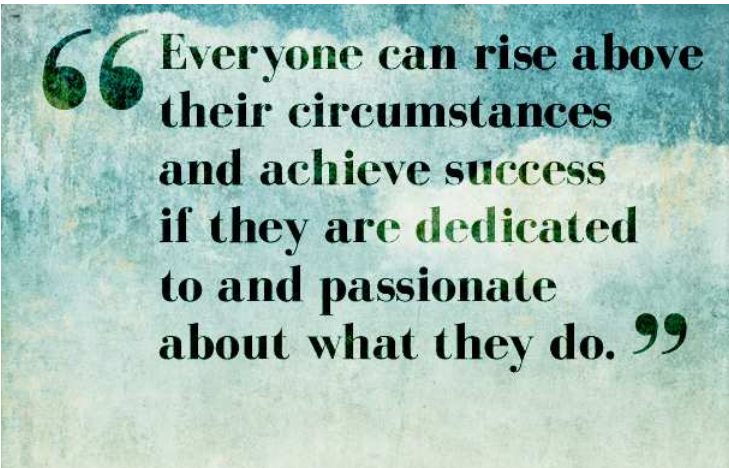
**“त्यानं काम केले दिवसभर आणि श्रमला तो रात्रभर.
त्यानं मौजमजा सोडली आणि सोडलं काही गोष्टीचं सुख.
त्यानं अवघड पुस्तके वाचली.
नव्या गोष्टी आत्मसात केल्या आणि पुढे मुसंडी मारली
यशस्वी होण्यासाठी.**

यशोमंदिर

त्यानं उदंड कष्ट घेतले आत्मविश्वासानं आणि
धैर्यानं तो पुढे झेपावत राहिला.
आणि तो जेंव्हा यशस्वी ठरला. तेंव्हा लोक म्हणाले,
नशिबवान आहे तो.”

आपल्याजवळ सर्व काही असताना आपण जर यशस्वी होवू शकत नाही. तेंव्हा आपण नशिबाला दोष देतो. परंतु नशिबाला दोष देण्यापेक्षा आपल्या प्रयत्नांची पराकाष्ठा पडेल तेवढे काम, प्रामाणिकपणे केले तर आपल्याला नक्कीच यश मिळते. उदा. पुढच्या काही दिवसात अनेक परीक्षांचे निकाल जाहीर होतील त्यामध्ये जी मुले यशस्वी होतात, त्यांनी खूप कष्ट घेतलेले असते. परंतु जी मुले अयशस्वी होतात ती आपल्या नशिबाला दोष देत बसतात.

जगात अशी एकही व्यक्ती नाही तिला नशिबाने यश मिळाले आहे. ज्या व्यक्ती भरपूर मेहनत, दिवसरात्र काम करत असतात. त्यानांच यश मिळते. त्यामुळे आपण नेहमी कार्यरत असले पाहिजे. यावर एक सुंदर वाक्य आहे जे काम आपण करत असतो. तसे आपण घडत असतो. परंतु रिकाम्या वेळेत आपण जे करतो, खरं तर आपण तसे असतो. त्यामुळे रिकाम्या वेळेत आपल्या नशिबाला दोष न देता भरपूर कष्ट केले पाहिजे. म्हणजे आपण आपल्या जीवनात नक्की यशस्वी होवू शकतो.

२२. जीवनात पुढे काय ?

आपण जन्माला यायच्या अगोदर हा प्रश्न आपल्या कुटुंबियांना पडतो की हा मोठा झाल्यावर पुढे काय बनेल आणि जस जसे आपल्याला समजायला लागतं तस तसा हा प्रश्न आपल्याही पुढे येतो. या जगातल्या प्रत्येक व्यक्तीला दररोज किंवा क्षणाक्षणाला पडणारा असा हा प्रश्न आहे, पुढे काय ?

आपल्याला जस जसं बाहेरील जग समजायला लागतं, तस तसं आपण पुढे काय होवू किंवा पुढे आपण काय करायचं आहे याचे नियोजन करतो. कित्येक व्यक्ती आपल्याला असे जाणवतील की माझं पुढे भविष्यात काय होणार याची उगाचच काळजी करत असतात. त्यामुळे त्या व्यक्ती वर्तमानकाळात योग्य निर्णय घेवू शकत नाहीत. अशा व्यक्तींना त्यांचं भविष्यकाळ अंधारमय वाटतो.

परंतु दुसरीकडे पहायचं झालं तर आपण रात्रीच्या वेळी निवांत झोपलेलो असतो. उद्या झोपेतून उठू किंवा नाही याची कल्पनाही नसताना आपण अलार्म लावून झोपतो किंवा दुसऱ्या दिवशी आपण काय काय करायचे आहे याचे पूर्ण नियोजन करून झोपतो. आपल्या जीवनात यशस्वी होण्यासाठी आपल्या जीवनाचे एक नियोजन केलेले असते. त्याप्रमाणे आपण जीवन जगत असतो.

आपण जगत असताना आपल्याला दोन प्रकारच्या व्यक्ती भेटतात. एक म्हणजे सकारात्मक विचार करणारी आणि दुसरी म्हणजे नकारात्मक विचार करणारी. ज्या व्यक्ती जीवनाकडे किंवा प्रत्येक क्षणात सकारात्मक विचार करतात, त्या व्यक्ती नेहमी इतरांना भविष्य कसे छान आहे आणि कोणते काम केल्यानंतर स्वतःला आणि समाजाला त्याचा फायदा होईल या गोष्टी सांगत असतात.

परंतु नकारात्मक दृष्टीकोनातून विचार करणाऱ्या व्यक्ती त्यांचा स्वतःचा भविष्यकाळ अंधःकारमय वाटत असल्यामुळे ते इतरांना नेहमी कोणतेही कार्य करण्याअगोदर

यशोमंदिर

नकारात्मक विचार किंवा ते कार्य तू करू शकत नाहीस असेच विचार सांगत असतात.

आपण नेहमी सकारात्मक विचार करून आपले भविष्याचे नियोजन किंवा भविष्यात आपल्याला कोणकोणते काम करायचे आहे, त्याचे एक नियोजन करायला हवे. आपण कोणत्याही गोष्टी करताना पुढे त्या कशा पध्दतीने पूर्ण करू शकतो हे लक्षात ठेवा. परंतु छोट्याशा अपयशाने खचून न जाता आपले जे भविष्यातील नियोजन किंवा पुढे आपण काय करणार आहोत ते विसरू नका.

स्वा. वि. दा. सावरकर म्हणतात, "जो माणूस प्रयत्न करतो तो दहावेळा चुका करतो. परंतु जो माणूस प्रयत्न करीत नाही तो शंभरवेळा चुका करत असतो." त्यामुळे भविष्याचे योग्य नियोजन करून आपले उज्ज्वल आयुष्य सुखद करा.

२३. परीक्षा

माणूस जन्मल्यापासून अखेरपर्यंत नेहमी आणि सतत कोणत्या ना कोणत्या परीक्षा देतच असतो. आपण थोडासा विचार केला तर असे जाणवेल की आपण दररोजच्या जगण्यामध्ये वेगवेगळ्या परीक्षांना सामोरे जात जगत असतो. आपण ज्या ठिकाणी राहतो, काम करतो, आपल्या कुटुंबाशी कसे वागतो ती एक प्रकारची परीक्षाच असते. या परीक्षेत जी व्यक्ती यशस्वी होते ती आपल्या जीवनात सफल होते आणि जी व्यक्ती अपयशी होते ती असफल होते. परंतु यशस्वी झालो म्हणून जी व्यक्ती आपल्या पुढच्या आयुष्यात निवांत किंवा निश्चिंत राहते त्या व्यक्तीला नंतरच्या काही दिवसामध्ये हमखास अपयश येते.

याउलट जी व्यक्ती अपयश आले म्हणून खचून न जाता सतत आपले प्रयत्न सुरुच ठेवतात, अशा व्यक्तींना पुढील काळात खूप मोठ्या प्रमाणात यश मिळते. सावरकर म्हणतात. जी व्यक्ती एखाद्या छोट्या यशाने आनंदी होते, ती मोठे यश मिळवू शकत नाही. परंतु अपयशी होवूनही जी व्यक्ती सतत प्रयत्न करीत राहते, त्या व्यक्तीला नेहमी मोठे यश मिळते. आपण जीवनात लहानपणापासून अनेक परीक्षा देत असतो, काही परीक्षेमध्ये आपल्याला यश मिळते तर काहीमध्ये अपयश, अपयशाला न घाबरता न खचून जाता आपण सतत प्रयत्न करीत राहिले पाहिजेत.

आपल्या आजूबाजूला अनेक व्यक्ती असतात. अनेकजण आपल्याला यश मिळाल्यानंतर आपल्या आनंदात आनंद मानतात. हे खरे परंतु आपण ज्यावेळी अपयशी होतो किंवा दुःखात असतो, त्यावेळी जी व्यक्ती आपल्याकडून कोणत्या चुका झाल्या किंवा पुढे आपण कसे वागले पाहिजे याचा विचार करतात. अशा व्यक्ती आपल्याला खूपच कमी पहावयास मिळतात. त्यामुळे आपण जीवन जगत असताना किंवा जीवनातील कोणत्याही परीक्षेला सामोरे जाताना आपल्या आजू-बाजूचे वातावरण किंवा कोणत्या व्यक्ती आपल्या बरोबर आहेत याकडे नेहमी लक्ष दिले पाहिजे.

यशोमंदिर

आपल्या जीवनातील अनेक व्यक्तींचा समावेश असतो. परंतु आपल्याला कोणत्या व्यक्ती उपयोगी आहेत आणि कोणत्या व्यक्ती फक्त त्यांच्या फायद्यासाठी आपला उपयोग करून घेतात हे समजण्यासाठी सर्वांना वेगवेगळ्या परीक्षा द्याव्या लागतात. काही काही वेळा अशा परीक्षेत काही व्यक्तींचे संपूर्ण आयुष्यही बरबाद होवू शकते. त्यामुळे आपण आपल्या जीवनातील कोणत्याही परीक्षेत किंवा वळणावर योग्य व्यक्तींची नेमणूक करणे महत्त्वाचे असते. त्यामुळे आपण आपल्या जीवनामध्ये सफल होतो.

आपण चांगल्या व्यक्तींबरोबर किंवा आपले विचार ज्यांच्याशी पटतात अशाच व्यक्तींची संगत किंवा अशा व्यक्तींबरोबर असतील तर आपण आपल्या जीवनातील कोणत्याही परीक्षेत जरूर यशस्वी होवू.

**Ambition
is the first
step to
success.
The second
step is
action.**

२४. कौशल्यांचा विकास करताना...

काही गोष्टी इतर व्यक्ती सहजपणे करताना आपण पाहतो आणि सहजच बोलून जातो की, ती गोष्ट फक्त त्या व्यक्तीलाच जमते. परंतु असे काही नसते. आपणही कोणत्याही गोष्टी सहजपणे करू शकतो. आपणाकडे तसे कौशल्य देखील असते. परंतु आपण त्याचा विकास किंवा वापर कधी केलेला नसतो. त्यामुळे आपल्याला ती गोष्ट अधिक कठिण वाटते.

इतर व्यक्ती ज्या गोष्टी करू शकतात. त्या गोष्टी आपणही करू शकतो असा आत्मविश्वास आपल्या कौशल्यांवर असायला हवा. तुमच्या आदर्शांवर आणि सत्य मानण्यावरच चिकटून बसू नका, नाही तर ते तुमच्या नवीन कौशल्य शिकण्यात अडथळा बनेल. नवे प्रश्न मांडणे, नव्या कौशल्यांचा अभ्यास करणे, आणि जुन्या कौशल्यांकडे नव्या दृष्टीकोनातून बघणे, यासाठी आवश्यक असते ती रचनात्मक आयडिया. खरे तर यातूनच नवीन कौशल्यांची प्रगती होत असते. आपल्यामधील कौशल्यांचा विकास करताना पुढील काही गोष्टी आपल्याला उपयोगी पडतील.

१. आपण आपले करिअर घडविताना एका निश्चित ध्येयाकरिता झपाटून काम करण्याची सवय हवी. पण त्याचबरोबर इतर कौशल्यांचा देखील विकास करायला हवा. नाही तर मागे पडण्याची प्रक्रिया पुन्हा डोकं वर काढताना दिसेल.
२. सर्वात महत्वाची गोष्ट म्हणजे आपण इतर लोकांमध्ये मिसळायला हवे नाही तर एकलकोंडे होवून आपण जे यश मिळवितो त्याचा काही उपयोग होत नाही.
३. आपण मिळालेल्या यशाचा किंवा पराक्रमाचा आनंद वाटून घेऊ शकलो नाही तर आपल्याला एक प्रकारची उदासिनता येते.
४. आपण आपल्या जवळच्यांबरोबर सुख-दुःखाच्या गोष्टींची चर्चा करता आल्यामुळे आपले मन मोकळे होते आणि नवीन कौशल्य शिकण्यास आपल्याला मदतच होते.
५. आपले ध्येय निश्चित करताना इतर व्यक्तींमध्ये मिसळत एक खेळकर किंवा आनंद देणारा संवाद साधता आला पाहिजे. यात तुमच्या मनाच्या मोकळेपणा सर्वांना दिसेल.

६. शाळा, कॉलनी, सोसायटीमध्ये घडणाऱ्या छोट्या-मोठ्या सांस्कृतिक कार्यक्रमांना कमी लेखू नका. यश अपयश मिळण्यासाठी आपण त्यात सहभागी व्हायला पाहिजे. त्यामुळे आपण एक्स्ट्रा ऑर्डिनरी बनतो.
७. अनेकांना असे उपक्रम वेळ आणि पैसा फुकट घालवणारे वाटतात. परंतु मोठी कारकीर्द साकारण्यासाठी आत्मविश्वास वाढविणारी आणि प्रेरणा देणारी कौशल्यांसाठी ही पहिली पायरी ठरते.
८. एकत्र येऊन जे उपक्रमांमध्ये सहभागी होतात, अशा मुलां-मुलींमध्ये एक वेगळाच स्मार्टनेस येतो. अशा कौशल्यांचा त्यांना भविष्यात नेहमी फायदाच होतो.
९. बऱ्याच वेळेस या अॅक्टीव्हिटीजबाबत सांगताना अहंकारच अधिक असतो. असे, कधी करू नये.
१०. ज्या गोष्टींमधून आपले अवांतर कौशल्य विकसित होते. आपल्यात नवीन काहीतरी करण्याची आवड निर्माण होते. त्यामुळे आपण अॅक्टीव्ह राहतो आणि तणाव नियंत्रित राहतो.
११. आपल्याला हवे ते यश मिळविण्यासाठी निसर्गाने प्रत्येकाला योग्य ठिकाणी योग्य वातावरणात ठेवलेले असते. परंतु त्या पुढे आपण आपल्या कौशल्याने वाट शोधायची असते हे ज्याच्या त्याच्यावर अवलंबून असते.
१२. मोठे होण्यासाठी सर्वात अगोदर आपल्या मनाचा मोठेपणा असावा लागतो.

Success seems to be connected
with action.
Successful people keep moving.
They make mistakes,
but they don't quit.

२५. सुट्टीत कौशल्यांचा विकास करा....

प्रत्येक माणसाच्या अंगात कोणते ना कोणते तरी कौशल्य असते आणि प्रत्येक व्यक्ती कोणत्या ना कोणत्या तरी कौशल्यात पारंगत असतेच. काही गोष्टी एखादी व्यक्ती सहजपणे करताना आपण पाहतो आणि सहजच बोलून जातो की, ती गोष्ट फक्त त्या व्यक्तीलाच जमते. परंतु असे काही नसते. आपणही सर्व गोष्टी सहजपणे करू शकतो. परंतु आपण त्याचा विकास किंवा वापर कधी केलेला नसतो. त्यामुळे आपल्याला ती गोष्ट अधिक कठिण वाटते.

इतर व्यक्ती ज्या गोष्टी करू शकतात. त्या गोष्टी आपणही करू शकतो असा ठाम आत्मविश्वास आपल्याला असायला हवा. तुम्ही तुमच्या आदर्शावर आणि तत्वावर चिकटून बसू नका, नाही तर ते तुमच्या नवीन कौशल्य शिकण्यात अडथळा बनू शकेल. नवे प्रश्न मांडणे, नव्या कौशल्यांचा आत्मसात करणे, आणि जुन्या कौशल्यांकडे नव्या दृष्टीकोनातून पाहणे, यासाठी आवश्यक असते ती रचनात्मक आयडिया. खरे तर यातूनच नवीन कौशल्यांची प्रगती होत असते. आपल्यामधील कौशल्यांचा विकास करताना पुढील काही गोष्टी उपयोगी पडतील.

१. आपलं करिअर घडविताना एका निश्चित ध्येयाकरिता झपाटून काम करण्याची सवय हवी. पण त्याचबरोबर इतर कौशल्यांचा देखील विकास करायला हवा नाही तर मागे पडण्याची प्रक्रिया पुन्हा डोकं वर काढताना दिसेल.
२. सर्वात महत्वाची गोष्ट म्हणजे आपण इतर लोकांमध्ये मिसळायला हवे नाही तर एकलकोंडे होवून आपण जे यश मिळवितो त्याचा काही उपयोग होत नाही.
३. आपल्याला मिळालेल्या यशाचा किंवा पराक्रमाचा आनंद वाटून घेऊ शकलो नाही तर आपल्याला एक प्रकारची उदासिनता येते.
४. आपण आपल्या जवळच्यांबरोबर सुख-दुःखाच्या गोष्टींची चर्चा करता आल्यामुळे आपले मन मोकळे होते आणि नवीन कौशल्य शिकण्यास आपल्याला मदतच होते.
५. आपले ध्येय निश्चित करताना इतर व्यक्तींमध्ये मिसळत एक खेळकर किंवा आनंद देणारा संवाद साधता आला पाहिजे. यात तुमच्या मनाचा मोकळेपणा सर्वांना दिसेल.

यशोमंदिर

६. शाळा, कॉलनी, सोसायटीमध्ये घडणाऱ्या छोट्या-मोठ्या सांस्कृतिक कार्यक्रमांना कमी लेखू नका. यश अपयश मिळण्यासाठी आपण त्यात सहभागी व्हायला पाहिजे. त्यामुळे आपण एक्स्ट्रा ऑर्डिनरी बनतो.
७. अनेकांना असे उपक्रम वेळ आणि पैसा फुकट घालवणारे वाटतात. परंतु मोठी कारकीर्द साकारण्यासाठी आत्मविश्वास वाढविणारी आणि कौशल्यांसाठी प्रेरणा देणारी ही पहिली पायरी ठरते. एकत्र येऊन जे उपक्रमांमध्ये सहभागी होतात, अशा मुलां-मुलींमध्ये एक वेगळाच स्मार्टनेस येतो. अशा कौशल्यांचा त्यांना भविष्यात नेहमी फायदाच होतो.
८. ज्या गोष्टींमधून आपले अवांतर कौशल्य विकसित होते. आपल्यात नवीन काहीतरी करण्याची आवड निर्माण होते. त्यामुळे आपण अॅक्टीव्ह राहतो आणि आपला तणाव नियंत्रित राहतो.
९. आपल्याला हवे ते यश मिळविण्यासाठी निसर्गाने प्रत्येकाला योग्य ठिकाणी योग्य वातावरणात ठेवलेले असते. परंतु त्या पुढे आपल्या कौशल्याने वाट शोधायची असते हे ज्याच्या त्याच्यावर अवलंबून असते.
१०. सर्व नवनवीन कौशल्य शिकण्यासाठी आपले शारीरिक, मानसिक अरोग्य उत्तम ठेवा.

S
U
C
C
E
S
S

See your goal
Understand the obstacles
Create a positive mental picture
Clear your mind of self doubt
Embrace the challenge
Stay on track
Show the world you can do it

२६. यशस्वी होण्यासाठी.....

आजच्या या स्पर्धेच्या युगात आपण यशस्वी व्हायला हवे अशी प्रत्येकाची मनोमन इच्छा असते आणि अशा इच्छा व्यक्त करणे योग्यच आहे. एखाद्या गोष्टीमध्ये आपल्याला जर यश मिळाले तर त्याचा आनंद लुटावा. परंतु असा आनंद घेणाऱ्यांची संख्या आता खूप कमी झाली आहे. म्हणून माणूस सतत यशस्वी होण्यासाठी धडपडत आहे आणि यामध्ये अपवादात्मक अपयश आले तर आपल्या अपयशाचे खापर दुसऱ्यावर फोडण्याची संख्या वाढत चालली आहे. उदाहरण द्यायचे झाले तर आपण कित्येक व्यक्तींच्या तोंडातून असे शब्द ऐकतो की, मी ९९% यश मिळवेन पण १% काही सांगता येत नाही. जर ती व्यक्ती यशस्वी झाली तर ९९% असे मी बोललो होतो असे म्हणून जातात आणि कदाचित अपयशी झाली तरी लगेच बोलतात, मी बोललो होतोना की १% काही सांगता येत नाही म्हणून. यावरून असे लक्षात येते की ९९% सकारात्मक विचारापेक्षा १% नकारात्मक विचार आपल्या यशापयशावर कितपत प्रभावी ठरू शकतो. यशस्वी होण्यासाठी काही गुण आपण अंगिकारले पाहिजेत. ते पुढीलप्रमाणे आहेत.

१. चारित्र्य, जीवनमूल्य, श्रद्धा-निष्ठा आणि व्यक्तिमत्व यांची बेरीज म्हणजेच माणसाचं चारित्र्य. जगातील कोणत्याही मौल्यवान रत्नापेक्षा आपले चारित्र्य जपण्याची अधिक गरज असते.
२. जबाबदाऱ्या स्विकारणे, कणखरपणा, नम्रता, स्वयंपूर्ण आणि आत्मनिर्भरता हे गुण असावेत.
३. नकारात्मक विचार करण्यापेक्षा सकारात्मक विश्वास विचारसरणीस मदत करतो.
४. जे स्वबळावर यश मिळवू इच्छितात ते आपल्या चूकांमधून धडा घेत असतात. आपल्या विचारात सकारात्मक बदल करून मार्गात येणाऱ्या छोट्या-मोठ्या अडचणींवर मात करा.
५. बहुतेक लोकांना मोबदल्याएवढीही काम करायची आवश्यकता वाटत नसते असे करू नका.

यशोमंदिर

६. सल्ला घेण्यास नेहमी तत्परता दाखवा. यशाच्या मुख्य नियमातील महत्त्वाचा नियम इतरांचे ऐकून घेणे यातून आपल्याला महत्त्वाचे टर्निंग पॉईंटही मिळू शकतात.
७. कोणत्याही गोष्टीचा विलंब टाळा. सुसंधी कोणाची वाट पहात नसते आणि गेलेली वेळही परत येत नसते. यासाठी कोणतेही काम वेळीच पूर्ण करा.
८. हाती घ्याल ते तडीस नेण्याची तयारी ठेवा. एखाद्या कामाला सुरुवात केल्यानंतर कितीही अडचणी आल्या तरी ते पूर्ण करा. परंतु त्यासाठी शॉर्टकट वापरू नका.
९. नेहमी सगळ्यापेक्षा वेगळे काम करा. आखीव, रेखीव रुळलेल्या मार्गाने काम केल्यास यश मिळत नाही. अपयशी माणसांचा एक सर्वसामान्य दोष म्हणजे ते नेहमी नवे काही करून दाखविण्याची व कष्ट करण्याची टाळाटाळ करतात.
१०. इतरांना दोष देवू नका. वेळेचा अपव्यय व कामात रस न घेणे हे अपयशाला कारणीभूत असतात. अपयशी माणसे स्थिती सुधारण्याऐवजी जी इतरांना दोष देत राहतात.
११. अपयश अपयशी लोकांकडे खेचते. यशस्वी व्यक्ती यशस्वी व्यक्तींकडेच जातात हे लक्षात ठेवा.
१२. नोकरी चालू रहावी म्हणून पाट्या टाकू नका. प्रामाणिक प्रयत्न आणि जिद्दच तुम्हाला यशाकडे घेवून जाईल.

२७. आत्मविश्वास वाढविण्यासाठी

आपण सर्वत्र बघत आहोत की ज्या व्यक्तींमध्ये आत्मविश्वास असतो ती व्यक्ती खूप कठीणातील कठीण काम सुद्धा सहजपणे करू शकते.

आपण अनेक गोष्टी करण्याचे ठरवितो परंतु आत्मविश्वासा अभावी आपण त्या गोष्टी करू शकत नाही. मात्र ज्या व्यक्तींमध्ये आत्मविश्वास असतो ती व्यक्ती अशा गोष्टी सहज करून पुढे जाते. ज्यांचा स्वतःवर विश्वास नाही ती व्यक्ती नास्तिक. ज्याचा ईश्वरावर विश्वास नाही ती व्यक्ती नास्तिक परंतु २१ व्या शतकात असे म्हणता येईल की ज्या व्यक्तींचा स्वतःवर विश्वास नाही. म्हणजे ज्याला आत्मविश्वास नाही ती व्यक्ती नास्तिक होय. आत्मविश्वास आणि घमंड यात थोडासाच फरक आहे. तो म्हणजे एखादे काम मी करू शकतो. हा आत्मविश्वास होय. परंतु ते काम फक्त मीच करू शकतो. हा घमंड असतो. त्यामुळे आपल्याकडे आत्मविश्वास पाहिजे घमंड नको. आपण हाती घेतलेल्या कामात सफलता प्राप्त करण्यासाठी जबरदस्त इच्छाशक्ती प्रचंड आणि सततच्या प्रयत्नांची आवश्यकता असते. उदा:- मी महासागर पिऊन टाकीन माझ्या आत्मविश्वासाने पर्वतांचे चूर्णचूर्ण करून टाकीन. प्रयत्नशील माणूस असेच म्हणत असतो. अशा प्रकारचा आत्मविश्वास असू द्या. कठोर परिश्रम करा मग ध्येय प्राप्ती निश्चित मिळेल. पुढील काही गोष्टी तुम्हाला आत्मविश्वास वाढविण्यास उपयोगी पडतील.

१. अपयश ही यशाची पहिली पायरी असते. त्यामुळे छोट्या मोठ्या अपयशामुळे आपल्या मधील आत्मविश्वास कमी होवू देवू नका.
२. ज्या व्यक्तीकडे आत्मविश्वास असतो ती व्यक्ती नवनवीन कार्य हाती घेत असते आणि ती पूर्णही करते.
३. आत्मविश्वास वाढविण्यासाठी दररोज थोडासा व्यायाम करा त्यामुळे शरीरातील थकवा दूर होतो आणि आपण अधिक आत्मविश्वासाने कामाला सुरुवात करतो.
४. ज्या गोष्टीपासून आपल्याला आत्मविश्वास वाढण्यास मदत होते. त्या गोष्टी जरूर कराव्यात उदा :- खेळणे, वाचणे इतर व्यक्तीशी बोलणे.

यशोमंदिर

५. जेव्हा आपण एखाद्या नवीन क्षेत्रात काम करत असतो तेव्हा त्यातील काही सकारात्मक व्यक्तींना भेटा. त्यामुळे आपला आत्मविश्वास वाढतो.
६. आत्मविश्वास वाढविण्यासाठी आपण दररोज थोडा वेळ ध्यान किंवा शांत बसून आपले मन एकाग्र करावे.
७. जी व्यक्ती आपले प्रत्येक काम हे आत्मविश्वासाने करते त्या व्यक्तीला त्यामध्ये नक्कीच यश मिळते.
८. आत्मविश्वास हा सर्वच बाबतीत अत्यंत आवश्यक / सहाय्यक आहे हे लक्षात ठेवा.
९. आत्मविश्वास सर्व काही करू शकतो. याची आपल्याला जाणीव झाली की आपला आत्मविश्वास अधिकाधिक दृढ होत जातो.

२८. मन एकाग्र करण्यासाठी

आपण पाहत आहोत की आपल्या आजूबाजूला सर्वत्र परीक्षेचे वातावरण आहे. अशा वातावरणा मध्ये अनेक विद्यार्थ्यांची स्थिती गोंधळलेली पाहायला मिळते. परंतु आपले मन एकाग्र ठेवले तर ती एक खूप मोठी मानसिक शक्ती निर्माण होऊ शकते. आणि अशा शक्तीचा वापर आपण कठिण प्रसंगातून बाहेर पडण्यासाठी करू शकतो. आत्मविश्वास वस्तुतः एक मानसिक आणि अध्यात्मिक शक्ती आहे. आपले मन एकाग्र असेल तर आपण चांगले विचार निर्माण करू शकतो, आणि असे चांगले विचार कठिण वाटणारे यशसुद्धा आपल्याला सहजपणे मिळवून देऊ शकतात.

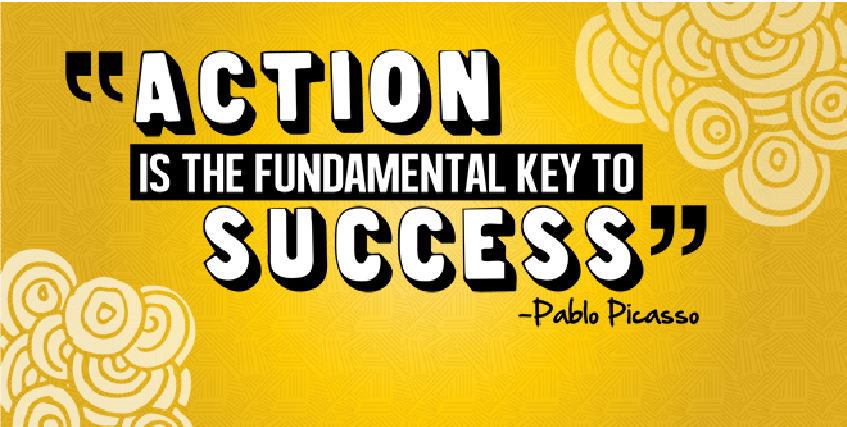
आपले मन जर एकाग्र असेल तर कोणतेही काम आपण आत्मविश्वासाने करू शकतो. परंतु असा आत्मविश्वास आपल्या मनामध्ये निर्माण व्हायला हवा. मी प्रत्येक गोष्ट एकाग्रतेने करू शकतो. असा ठाम विश्वास आपल्या मनामध्ये सतत जागरूक ठेवायला हवा. मन एकाग्र करण्यासाठी दररोज थोडा वेळ एकटे आणि मनात कोणतेही विचार न आणता शांत बसा. आपण ठरविलेल्या ध्येयापर्यंत पोहचण्यासाठी तज्ञांची किंवा समुपदेशकाची मदत घ्या. मन एकाग्र करण्यासाठी आपणास पुढील गोष्टी निश्चितच उपयोगी पडतील.

१. एका वेळेस एकच काम करा. इतर कोणतेही विचार मनात न आणता काम करा. मनातील विचारांची गर्दी कमी करा.
२. कोणतेही काम करत असताना समस्या, अडचणी दूर ठेवा. काम मन लावून करा. कोणतेही काम लहान अथवा मोठे समजू नका.
३. सुरुवातीला थोडा वेळ शांत बसून तुम्हाला काय करायचे आहे आणि काय नाही हे अगोदर ठरवा. त्यामुळे तुम्हाला तुमचे ध्येय निश्चित व स्पष्ट होईल.
४. एखादे काम करीत असताना लक्ष विचलित झाले तर लवकरात लवकर आपले चित्त एकाग्र करण्याचा प्रयत्न करा.
५. मन एकाग्र करणे हे सहज शक्य होणार नाही. त्यासाठी तुम्ही दररोज थोडा-थोडा प्रयत्न करण्याची, स्वतःला ट्रेड करण्याची आवश्यकता असते.

यशोमंदिर

६. स्वतःचा विकास होईल अशा कोणत्याही छोट्या-छोट्या कौशल्यांना दररोज आत्मसात करण्याचा प्रयत्न करा.
७. तुमच्या कामात एक प्रकारची सुबकता आणि वेगळेपणा जपण्याचा प्रयत्न करा. आपण जे कौशल्य आत्मसात कराल त्यात परफेक्ट व्हा.
८. आपले ध्येय नेहमी मोठे ठेवा आणि ते गाठण्यासाठी भरपूर प्रयत्न करा. कोणत्याही चांगल्या कामासाठी चांगला मुहूर्त म्हणजे आताची चालू वेळ असते हे नेहमी लक्षात ठेवा.
९. नेहमी तुम्हाला चांगल्या गोष्टी, कौशल्य शिकण्यासाठी प्रोत्साहन देणारे, आनंद देणारे, मानसिक, भावनिक आधार देणाऱ्या अशा व्यक्तींच्या सहवासात रहा.
१०. सर्वात महत्वाचे म्हणजे अपयश ही यशाची पहिली पायरी असते हे नेहमी लक्षात ठेवा. आपल्याला अपयश मिळाले तरी त्याला न घाबरता धीटपणे आपल्याला अपयश का मिळाले याचा शोध घ्या आणि झालेल्या चुका पुन्हा करणे टाळा.

वरील १० गोष्टी आपल्याला मन एकाग्र करण्यासाठी आणि जीवनात यशस्वी होण्यासाठी नक्कीच उपयोगी पडतील.

२९. चांगले यश हे नेहमी प्रयत्नांनी मिळते

पुढच्या काही दिवसांत बोर्डाच्या परीक्षा आहेत. दहावी-बारावीच्या मुलांच्या वार्षिक प्रात्यक्षिक परीक्षा तोंडावरच आल्या आहेत. त्यामुळे त्यांची तयारी ही खूप जोरात चालू असणार, पण काही विद्यार्थी असा प्रयत्न करताना दिसत नाहीत आणि मग प्रात्यक्षिक परीक्षेमध्ये कमी मार्कस् मिळाले की आपल्या नशीबातच मार्कस् नव्हते असे म्हणून पश्चाताप करून घेत असल्याचे आपणास दिसून येते. आपल्याला जर एखादे मोठे यश मिळवायचे असेल तर तसा प्रयत्न अगोदर पासूनच करायला हवा. त्यामुळे खूप मोठे यश हे आपल्याला सहजपणे मिळू शकते. त्यासाठी पुढील काही गोष्टी करणे गरजेच्या आहेत.

१. आपण नेहमी शिस्त अंगी बाळगून पुढे चालत राहिले पाहिजे. कधीही आळस करू नये.
२. आपण जेव्हा एखादा घटक वाचन केल्यानंतर आपल्याला तो घटक समजला नसेल तर शिक्षकांना विचारून शंकेचे निरसन करा.
३. गाईड, अपेक्षित याचा वापर तुम्ही गाईडलाईन म्हणून नक्की करू शकता परंतु त्यामधील उत्तरांची कॉपी करू नका.
४. आपण जे पाहता, ऐकता आणि करता त्याची जबाबदारी स्वतः घ्या. नवनवे मार्ग शोधून काढा.
५. इतरांच्या कल्पनेपेक्षा आपण खूप काही वेगळ आणि चांगले करू शकतो हे नेहमी लक्षात ठेवा.
६. सायन्समध्ये मिळालेल्या यशाचा आर्ट्समध्ये उपयोग होईल असे नाही. त्यामुळे आर्ट्समध्ये जावून त्यासाठी नवीन व स्वतंत्र प्रयत्न करावे लागतात.
७. एखादे मोठे यश हे नशिबाने नव्हे तर सततच्या प्रयत्नानेच मिळते.
८. चांगल्या लोकांशी मैत्री करा आणि वेळेचे काटेकोरपणे पालन करा.

यशोमंदिर

९. परीक्षेच्या वेळी स्वतःच्या नोट्स वाचण्याकडे लक्ष द्या. प्रश्न उत्तराचा सराव करताना उत्तर लिहून काढा त्यामुळे आपल्याला अभ्यास आणि वेळेचे नियोजन करता येते.
१०. अभ्यासक्रमाशी संबंधित असणाऱ्या इतर पुस्तकांचे वाचन करा आणि त्यातील उदाहरणे लक्षात ठेवा.
११. तुमच्या अभ्यासात जोपर्यंत सृजनशीलता आहे तोपर्यंत तुम्ही शर्यतीत टिकून राहाल.
१२. नेहमी धैर्याला मानवी गुणांमध्ये पहिले स्थान दिले आहे ते अगदी योग्य आहे. कारण इतर सर्व गुण मिळतील अशी खात्री आपण धैर्याचा गुण अंगी असेल तरच देता येते.
१३. आपण दिवसभरात किती वेळ अनावश्यक घालवतो याचा आढावा घ्या.
१४. मनात चाललेल्या वेगवेगळ्या घडामोडींचे आणि विचारांचे योग्य व्यवस्थापन करणे म्हणजे वेळेचे व्यवस्थापन होय.
१५. प्रत्येक काम वेळेत पूर्ण करण्याची सवय लावा. सर्वोत्तम बनण्यासाठी स्वतःच स्वतःशी स्पर्धा करा.

“Doing a
common thing
uncommonly
well brings
success.”

Henry John Heinz